

interkom

ČS FANDOM

informační
servis
fandomu
6/2008

SciFaCon 2008

aneb moje dvaadvacátá reportáž

Nedávno se někde řešilo, že scifisti mají za rok tolik akcí, že se ani, chudáci, nemají možnost dostat na všechny. Nestíhají navštívit všechny cony (a že jich je), všechny autogramiády, výstavy, křty nových knih, setkání nejrůznějších klubů, spolků a sekt, nemůžou v podstatě ani v klidu posedět v nějaké hospůdce, aniž by jim mezitím něco neuteklo. Už snad i existuje rozpis scifistických akcí, ale jeho aktualizace bude asi zatraceně těžká, neboť další a další přibývají jako houby po dešti (nevím, jestli letos nějaké budou, ačkoli na lišky bych šla docela ráda, to proto, že lišky jsou jediné houby, které v lese vidím...). Mno, to nic.

Jedním z těch nově příchozích do rodinky malých conů byl letošní SciFaCon – tedy akce překvapivě zaměřená na Sci-fi a Fantasy, případně fantastiku obecně. Pořádala jej Jita Splitková, která pro něj též vytvořila moc pěkné, takové futuristicky vyhlížející webové stránky: computergraphics.cz/scifacon.htm

Akce se konala 29. března 2008 v jednom z křídel Základní školy Květnového vítězství na Praze 4. Proslovčalo se, že tu správnou část budovy nebylo lehké najít, neboť nebyla dostatečně viditelně označena. Pro scifistu by byl ideální nejspíš nějaký druh naváděcího signálu, který by mu nedovolil nikde zabloudit. Za pozdní příchod by mohl následovat nějaký druh trestu, třeba v podobě bolesti hlavy, nebo neodolatelné touhy přečíst si nějakou knihu – například naše Černé sny, ke kterým se ale ještě dostanu. Mno, hlava mě nebolela, ale jak se zdálo, ani navádění nefungovalo, protože účast na conu byla, řekla bych, docela malá. Cestu na místo jsem hledat nemusela, protože jsem tam šla s Haninou a Zirou, které jsem potkala na Chodově, a které spolehlivě věděly, kudy kam. Na Hájích, od-

kud jsme jeli autobusem, se skupinka rozrostla ještě o Annu Šochovou a Egona Čierneho, a to by bylo, abychom to nenašli.

Program SciFaConu byl už klasicky rozdělen na několik linií, ale nejen mně se zdálo, že některé části do konkrétních linií jaksi nezapadly. To byl třeba příklad besedy a autorského čtení z Černých snů, kvůli kterému přijela v podstatě polovina autorů a polovina ilustrátorek (máme dvě), takže mě docela nemile překvapil minimální, nebo spíš v podstatě žádný zájem. Také fakt, že jsme „konkurovali“, což dávám do uvozovek záměrně, protože přednášce Františky Vrbenské se konkurovat nedá. Ale prostě fakt, že oboje mělo běžet ve stejnou dobu, některé z nás zanechal ve třídě osamocené, smutné a plačící. Nevím jak ostatním, ale mně by tedy rozhodně nevadilo, kdybychom byli zařazeni do Čajovny Zdeňka Rampase, kde bylo vlastně skoro pořád poměrně dost potenciálních posluchačů. Otázkou je, jestli by na nás byli zvědaví, ale to už se nedozvím.

Jak to tak vidím, tak i z téhle reportáže bude časovka, protože teprve teď to vezmu pěkně od začátku.

Takže po příchodu na con jsme začaly rovnou magicky – přednáškou Hanky Nájemníkové o slavných postavách magie (většinou té černé, ale komu to vadilo). Mluvílo se především o Apolloniovi z Tyany, Simonu mágovi, Johnu Dee, Gillesi de Rais, Agrippovi, Catherine de Shyres, La Voisin a Aleisteru Crowleym, kterým byla přednáška zakončena, ne snad proto, že by po něm žádní „mágové“ nežili, ale prostě z toho důvodu, že Hanka chtěla přednášku zakončit právě touhle zajímavou osobností.

Následovala kratší návštěva Čajovny Zdeňka Rampase, kde se už dávno rozjela volná diskuse

pokračování na straně 16

OBSAH

SciFaCon 2008	1	Mike Resnick (ed) – Kdo je vrah?	17
Čtenářův průvodce po Interkomu	2	Meluzina, strašidlo jménem Ronwain	18
Hvězdný bulvár	3	Z deníku BB – Změna je život	19
Nehvězdný nebulvár	7	Pokryjeme vás neviditelnem	20
Fantastické vzkazy z periferie	8	KRAKEN	21
Křest Dvaceti tisíc mil pod mořem	9	Civilizační šok	22
Valis	10	Časem s vědou	28
David Weber: Ozvěny cti	11	Červená královna	29
Vládcové iluzí	12	Sweeny Todd – Šňůra perel	30
Časovír	13	Metrejský incident	31
Soutěž národů	14	DOGMA	31
Ako k SF přišli: ich prvý kontakt	15	Výsledky Aeronautila 2008	32

Setkání čtenářů
INTERKOMU
maskované
jako přednáška
viz Parcon '08

Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu a formě tohoto čísla

Aby vám Odposlechnuto nezevšednělo, zpestřil jsem je v tomto čísle několika kuriózními větičkami, které jsem si vypsal při občasné četbě autorů právě eskalujícího Zlatého věku české fantastiky.

Omlouváme se JVjr., že jeho článek v posledním Kvarku nebyl vytištěn v poslední verzi, tu najdete na interkom.vecnost.cz, taková chyba v našem časopise nastává maximálně ~~třikrát~~ čtyřikrát za deset let.

S trochou nostalgie jsem vytáhl již starší recenzi na nejspíše poslední Honor Harringtonovou, kterou jsem dočetl. Když jednotlivé díly s každým pokračování začaly nabývat skoro o čtvrtinu, zjistil jsem podobně jako u Harryho Pottera, že už mě to nějak nebaví číst, nechal jsem toho tedy a zjišťuji, že mi HH ani HP nechybí. **ZR**

Doba fanzinová

Bylo – nebylo před dvaceti a více roky v nepříliš vzdálené, dnes však již neexistující republice. Mnohé tehdy fungovalo jinak, například aktivní fan se tehdy poznal i podle toho, že měl na vratech největší sehnatelnou schránku na dopisy. Samozřejmě proto, že první fanziny vycházely ve formátu A4.

Byla to doba nepříliš veselá, ale když vyšel nový Villoidus (on se tak nejmenoval, ale nikdo jej nikdy jinak nenazval), znamenalo to pro fandom svátek, asi takový, jako kdyby Ikarie a Pevnost vyšly v rozšířeném celobarevném vydání se vloženým DVD kompletních Hvězdných válek (RD, SG či jiných dle Vašeho zájmu) a zadarmo.

Dílem tomu tak bylo proto, že i po knižní SF byl nepřetržitý hlad, SF časopis neexistoval do roku devadesát žádný, dílem proto, že do prvních fanzinů dobrovolně a bez nároků na honorář psali lidé, kteří vám dnes zadarmo ani nenafackují.

V ten čas existovalo v aktivní fázi cca padesát klubů, z nichž takřka každý vydával, nebo se o to alespoň pokusil, svůj fanzin. Sběratelé napočítali na devadesát periodicky vycházejících fanzinů a ještě asi dvakrát tolik příležitostných tisků a sborníků vydávaných ke klubovým literárním soutěžím.

Náklady samozřejmě nebyly vysoké, i když zpravidla vyšší, než je udáváno v tiráži. Většinou se jeho výše (myslím nákladu toho kterého fanzinu) pohybovala okolo počtu existujících klubů, aby bylo možné poslat fanzin klubům, které nám posílaly ten jejich.

Kupodivu cizí fanziny zajímaly fanoušky stejně, ne-li víc, než ten jejich. Situace, kdy čtenáře fanfiction StarTreků ani ve snu nenapadne vstoupit na web JFK a naopak (příčemž se ani jedné straně není co divit :-), tehdy ještě nenastala.

Jak kluby procházely generační výměnou či zanikaly, knihovničky jejich členů musely ustoupit kočárkům a jiným věcem, které sebou nese pozdější život fanouška, většina těchto starých amatérských fanzinů, pokud je neuchovává nějaká veřejná knihovna, se dnes stala pro širší fanouškovskou veřejnost prakticky nedostupná.

Díky úsilí Karla Dvořáka, dinosaura, který se odmítá uložit do uhlí, můžete alespoň částečně okusit atmosféru doby fanzinové prostřednictvím internetu. Na stránce fanziny.ic.cz najdete faksimile několika prvních československých fanzinů a velmi podrobný seznam ostatních, jejichž text se tam časem také může objevit.

A nemusíte zůstat jen u čtení, každý ochotný pomocník má možnost podílet se na digitalizaci (programování, převod naskenovaných dokumentů). Stejně jako o pomoc s digitalizací stojí šéf a zatím jediný realizátor projektu i o informace o tom, jak jednotlivé fanziny vznikaly a jaký byl jejich další osud. Zájemci o spolupráci, ale i pamětníci (to platí zejména pro Alberta a Pagiho, ale i Robert Rameš by se nad sebou mohl zamyslet), ochotní sepsat pár řádek najdou spojení na stránkách fanziny.ic.cz, ale pro jistotu jej uvedu i zde: karel506@post.cz

Zdeněk Rampas

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

číslo 6/2008 (245)

Adresa redakce:

INTERKOM

Letecká 6, 161 00 Praha 6, ČR

tel.: pozor změna, sloučen s faxem
v prac. době +420 224 239 645
tel., fax: +420 233 313 093
e-mail: ram@apro.cz
<http://interkom.vecnost.cz>
<http://interkom.scifi.cz>

Šéfredaktor:

Zdeněk Rampas, MCL

Redakční kruh:

Richard Klíčník
S korekturami pomohla Michaela a Jan Vaněk jr.

Autoři tohoto čísla:

Ivan Al'akša, Petr Časlava,
Tomáš Čechťický, Vojta Čepelák,
Líba Čermáková, Jana Dvořáčková,
Martin Gilar, Filip Gotfrid,
František Houdek, Jarek Kopeček,
Daniela Kovářová, Marvin, Pagi,
Richard Podaný, Zdeněk Rampas,
Jiřka Splítková, Jan Vaněk jr.,
Hanina Veselá, Zdena HT

Sponzoři tohoto čísla:

Jiří Doležal, Daniela Kovářová

Vychází nepravidelně.
Uzávěrka tohoto čísla
byla dne 26. 7. 2008

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze
© INTERKOM

Hvězdný bulvár

Výpisky z četby

Modo měl hlavu stále svěšenou a jeho ruce začaly oškubávat lístečky u svých nohou.

Na rozdíl ode mě se ukrývala ve stínu, ale nebyl v tom zase tak velký rozdíl.

... náraz muže zastavil v pohybu a srazil ho vzad.

...vymrštil jsem nohu k přímočarému kopu na solar, ale záklonem nonšalantně uhnul a vzdálil se skoro líným zákrokem.

Měla na sobě žluté, tenounké tílko s viditelnými bradavkami velikosti mexického dolaru.

Nemocniční stůl byl celý od sražené krve. Torzo bez hlavy, co našli v kolonii, prokazovalo známky brutálního útoku.

V rozsoše buku měl schovanou loveckou výbavu, tři dva oštěpy, sněžnice a hůl.

Kuzmin seděl se zavřenýma očima a poslepu do nekonečna obtahoval na popruhu granátometu ze speciální tkaniny svůj nůž.

V té chvíli se náhle rozletěly dveře a v nich stál kapitán městské hlídky se dvěma bičici s halapartnami.

Plachty jsou pro koráb tuze důležitá věc, protože bez plachet by žádný koráb nemohl plout.

**

RIP: Kerej je ten WOLKER Procházka, nenapsal von tuhle Bala-du o mečích topičových?

Vysvětlivky: ● Praha (nepodepsané ZR), ■ Brno, ▲ Jinde

■ **19. května** navštíven Autobus sebevrahů v SVČ Lužanky, kus byl pochmurně-veselý, doprovázený hezkými animacemi. Divadelní představení s takovým námětem si PN nemůže nechat ujít, zvlášť když tam několik rolí hrál David Mikuláščík.

■ **23. května** se účastníci pravidelných pátků ve Whisky shopu dozvěděli smutnou zprávu. Tento týden při autonehodě umřel Velkej Jirka, který zde patřil k stálým hostům. Pijipite na jeho památku.

Marvin

● **27. května** okolo poledne jsem zaskočil do klubu MAT, před lety tu KJV uspořádal jednu svou schůzku, na předváděčku nejnovějších corelských vymožeností jako obvykle demon-

strovaných na Martinu Zhoufovi, už by mohl od Corelu nafasovat inventární číslo :-)

Večer jsem pak „pasétíl“ KJV v jeho současném působišti u Červené cibule. Keplík, Gudrun a Jolana nám poutavě přiblížili svou cestu na Ukrajinu, hlavně pak do Černobyli a na Krym.

Historyky o radioaktivním mechu a trávě sto metrů od sarkofágu nepůsobily vesele, a to jsme nevěděli, že za týden proběhne médií zpráva o zadržení gangu obchodujícím s věcmi ze zóny. Městečko Pripjat se na fotografiích kupodivu až na jednu zřícenou školu moc nelišilo od běžné neradioaktivní ukrajinské postsovětské reality, jen občanů bylo na snímcích méně. Depresivně působil Lunapark chystaný k otevření na prvního máje, obří ruské kolo, které se nikdy neroztočilo...

Jolana si pobyt prodloužila o cestu na Krym, zas tak velký rozdíl co se týče bezradě, ošuntělosti a nepořádku v tom nebyl, krásná příroda a zříceniny, jen vše pokazené komunismem pokazenými lidmi.

● **29. května**, po další Corelské akci, tentokrát v hotelu Olšanka, křtí v Krakatitu² JWP další sbírku Vlada Riši Časovír. Přítomna byla i větší autorů: Františka Vrbenská, Jarek Mostecký, Anna Šochová, Jana Rečková, (a pokud zhubla a ostříhala se tak i Adam Andres (Veronika Válková), samozřejmě i jako autor zastoupený Vlado a Slávek Švachouček (řekl jsem mu, že jako povídka nic moc ale jako skica k románu slibuje jeho text nevidané, na to Slávek, že počká na úspěšné zfilmování a pak napíše román podle filmu, viz ACC: Hlídky. To mi připomnělo, že po mně chtěl Marek Dobeš tipy na nějakého profíka, který by mu pomohl přepsat jeho scénář o Janu Žižkovi do beletristické formy, a jal jsem se hned obcházet přítomné kandidáty.) Mezitím došlo na slavnostní úvod JWP, od chvály obálky Jana Patrika Krásného přešel na řeč plnou narážek a vtípkování na soupeření Marka Stonea a JFK, která se plynule přelila v další křest Kena Wooda a meče krále D'Sala.

Pak jsem se s Frantou Novotným odebral ke Kruhu, kde již spočívali Pavlové Weigel a Březina. Byl jsem bez pořádného oběda, tak jsem se, dokud nedorazila Jolana a další, věnoval průzkumu místní chudé, leč celkem dobré kuchyně.

Mezitím, jak jsem se později dověděl, někdo ukradl Františce Vrbenské kabelku. SF akce nejsou z tohoto pohledu ve veřejném prostoru výjimkou. Vzpomínám si, že Michela přišla o kabelku s doklady a peněží již na jednom z prvních Parconů v Pardubicích. Jako dobu dokreslující detail vzpomenu, jak jsme tehdy zatloukali a poldům nahlásili jiné místo ztráty, abychom na Parcon a fandom zbytečně neupozorňovali.

■ **30. května** byla ochutnávka skotské single malt whisky z nezávislé stáčírny MacLeod's. K dispozici byly vzorky ze čtyř hlavních regionů Skotska a účastníci měli pomoci mírně nápo-

vědy uhodnout palírnu. Jako jediný zástupce PN jsem si nevedl zle a správně tipnul tři vzorky. Akce se zúčastnilo hodně nových tváří, takže bylo dost plno.

■ **31. května** probíhal Piš-Tro-Con – oslava význačných jubileí význačných osob v obvyklých prostorách Marvinovy zahrady. Počasí nám přálo, účast hojná, grilované maso výborné, došlo i na zmrzlinu a hromadné mojito (půlmetrová brčka). Kolektivní dary představovalo L.B.V. portské 2001 a madeira pro Piškotku a whisky Glengoyne Burnfoot pro HT. Následovala hromada individuálních praktických dárků pro obě oslavenkyňe.

Marvin

● **1. června** dělám program na výrobu rejstříků, docela se bavím. Interkom zase vyjde později, ach jo.

● **2. června** se v RUR objevila nová lkarie a v ní výborné povídky, které zase nejméně na rok ospravedlnily její existenci (jména John Charles Wright či Robert Charles Wilson hovoří sama za sebe).

Jiřína se pilně stará o CKČ, zajišťuje Ludvíky a Mloky, jako bych v ní viděl sebe, člověka, který už nemá, na koho by svou práci přenesl (když to neudělám já, tak to nebude:-).

● **4. června** na Digifóru potkávám Ondřeje Neffa a Haničku Janišovou, ach jo, mám dojem, že je nepotkávám jinde než na podobných příležitostech. Ondřej mě pozval na křest jeho převyprávění Julese Vernea, ale nevěděl kdy a kde bude a slíbil poslat pozvánku, našťásti jsem se o něm dověděl z NP, asi také jako já o Interkomu předpokládá, že kdo se chce něco dovědět, tak na jeho stránky nakoukne.

● **5. června** konečně vyšel nový IK, Jalna jako by tušila to hrozné zpoždění, tak jej vydala přímo bleskově. Přes den se mi ozval Ivan Adamovič, chystá výstavu o SF (a dalších kulturních projevech) za sociku.

Večer se v restauraci U Houmra konečně podařilo zorganizovat schůzku Rady fandomu s SF mládeží. Dorazili Lucas, Pagi, já, Lenka Cellindra, Harv, Fajl, Hadati, Flad... Pozval jsem i tři Martiny: Böhma, Patricie a Šnorchla, ale žádnému se to nehodilo. Když jsem mizel, potkal jsem ještě místo schůzky hledající Stánu „Rimsak“ Lálovou. Bude-li ze schůzky nějaký výstup, tak jej otiskneme.

● **6. června** pořádáme komorní večírek u Vilmy, Martin dorazí až za týden, to jsme v Plzni a tak aby nám večírkové smysly nezakrněly, a také jako přípravu na prázdniny...

Donesl jsem IK a večer pak evokoval atmosféru starých věčříků v Ruské, společnost si četla, občas něco okomentovala, jen místo rozinek se konzumovalo výborné maso, které Vilma naložila a pak průběžně grilovala.

■ **7. června** jsme proklábosili odpoledne. Na začátku a na konci jsme si sice trochu zaskotačili s Wii, ale jinak jsme většinou plkali (a vypili nějaká dobrá vína a snědli něco jídla).

Marvin

● **9. června** RUR, domlouváme se, že příště v redakci IK, ale nikomu se to nějak nehodí a navíc všichni tvrdí, že začne pršet.

● **11. června** jsem zaskočil do kina Ponrepo v Bartolomějské ulici, kde Ondřejové Neff a Müller s Ivanem Havlem (vzpomínám si, jak když jej před lety vyšťval bolševik z družstva Meta, požádal mě Jarda Veis, abych se zeptal, zda by jej nezaměstnali ve VÚMSu, ale můj šéfík se polekal a ani jsme to nezkusili,

konec odbočky:-) křtili **Dvacet tisíc mil pod mořem** podle Ondřeje Neffa.

Sešlo se nás poměrně dost (naposled jsem zde byl na Rudé záři nad Kladnem, ještě za ministrování nebohého Dostála), všichni co nemusí být ve tři hodiny u výrobního pásu: Jarek Kopeček, Martin Čapek, Přemek Houžvička, Jarda Olša jr., Františka Vrbenská, Vlado Riša, Martin Zhouf, Darth Zira a Ritchie a pár lidí, které jsem neznal.

Krstní otcové povyprávěli o svém vztahu k JV a pak jsme zhlédli ukázkou z disneyovského 20 000 mil pod mořem a dva Meliésovi filmy, víc Jarek Kopeček na staně 9.

Ivan Havel vzpomínal, jak Verneovky podpořily jeho dětský zájem o vědu a bádání a jak mu vadilo líčení vědců jako potrhlíků, načež Ondřej slíbil, že v právě dokončeném Patnáctiletém kapitánovi najde jejich dokonalou rehabilitaci.

Obzvláště čtvrt hodinový filmík o katastrofě v podmořském tunelu spojujícím GB a RF byl mor na oči a vzpamatovával jsem se z něj po zbytek dne.

Jarda Olša mi ukázal obálku chystaných dějin Zimbabwe, říkal něco, že by je chtěli vydat do voleb, ty tam snad ale již byly, možná jsem, než se dohodnou, jak skončily.

U Kruhu již seděli Jita s Majkem a za chvíli se přidali další z kina přibývší, oční únava mě ale zmohla a tak jsem společnost opustil, odnesl IK do nedalekého Krakatitu² a vydal se domů.

● **12. června** zase u Kruhu; s Robertem Ramešem jsme zavzpomínali na počátky teplického SF klubu a jeho fanzinu, jsem zvědav, zda napíše pár řádek pro Káju Dvořáka.

Pivocon

● **13. června** vyšlo na pátek, a tak po čase vyrazíme do Plzně, přispělo k tomu také konání Plzeňského historického vikendu spojeného se sletem strašidel a jiných záhadných tvorů.

Michaela a já jsme již v pátek po poledni absolvovali prohlídku pivovaru, průvodkyně chválila používané suroviny tak důkladně, že jsem si večer pod sprchou říkal, kolik kvalitního moku by se dalo vyrobit z vody, kterou si použít na hlavu.

Pro většinu přítomných fanoušků, jak Andromedáků v čele s Dárečkem, Radkou Žákovou a Helenkou Šebestovou, tak i Pražáků, Pagiho, Lucase, Peti Pavelka a jeho plyšových přátel,

dále Darth Ziry, Ritchieho a Pechyho, tedy pro ně většinou začal fantastický víkend a Pivoconem až v PUBu. (Bohužel pro mnohé očekávané nezačal vůbec, Daniela se omluvila, že je na cestě do Ostravy, Tom Jirkovský v Polsku a náš vzácný čtenář a odběratel Holecxa v nemocnici, uzdrav se brzy, Jiří a Karel Jedlička, ten měl zase nějakou rodinou záležitost.) My s Michaelou jsme si přivstali a večer jsme za sebou měli již prohlídku pivovaru spojenou s ochutnávkou a důkladný průzkum stánků s medovinou a pečenými specialitami na náměstí, proto jsme se nekolegiálně nezapojili do PUB-capu, soutěže stolů v konzumaci pilsenského.

Byl jsem tam poprvé a tak pro mě počítačem řízená pípa na každém stole a obrazovka na stěně, kde se zaznamenávala spotřeba jak v rámci podniku, tak i celého řetězce v ostatních českých městech, byla novinkou. Stůl, kde seděl Dáreček, měl nejlepší spotřebu v rámci podniku, ale nějakí bezpochyby švindlující Smíchováci byli stále před námi.

Sobota: dopoledne návštěva pilsenského třípatrového podzemí a Muzea Pivovarnictví a odpoledne si opět užíváme lákadel náměstí a já fotím strašidla. Objevili se zde i mimozemšťané...

● **16. června** RUR pro nejisté počasí opět v Čáslavské, ličím verneovský křest a napadá mě, že Ondřej má zvláštní zálibu v názvech knih s číslovkami: teď vyšlo 20 000 mil, hotový je **Patnáctiletý kapitán**, chystá se **Pět neděl v balónu**... Budou následovat **Dva roky prázdnin**?

● **17. června** nám Pavel Mikulášтик zamluvil restauraci U Žraloka – v tradičním klubovém podniku U Tančícího hrocha bude do září probíhat rekonstrukce. Pivo mají dobré, ale nabídka jídla je mizerná (i personál se zdráhal označit ten list papíru názvem „jídelní lístek“). A ten vrchní je nějakéj divnej. Tak příště někde jinde. **Marvin**

● **19. června** u Kruhu rozšířili sortiment doprovodných lahůdek k pití, jinak snad nic pozoruhodného.

● **21. června** hostovalo v Brně Divadlo v Dlouhé s Maškarádou a to jsme si nemohli nechat ujít. Skvěle představení. **Marvin**

● **23. června** Filip před odjezdem na FF (a týdenní dovolenou na zotavenou po něm) nás důrazně varuje, že po příští dva týdny v pondělí nejspíše za Pultem najdeme Jirku Pavlovského.

● **24. června** v Klubu Julese Vernea Lukáš Doubrava rozebírá mýty, které se nahromadily okolo života Julese Vernea, od historky o jeho útěku na moře až po jeho bolševickou interpretaci jako bojovníka za sociální spravedlnost.

● **25. června**, zdá se, že FantasyPlanet končí, Ondřej Jireš to snad již oficiálně ohlásil, připadá mi to jako včera, když mu Pa-gi navrhoval spolupráci SF serverů a nějaké rozdělení práce na tom, v čem se kdo cítí dobrý. Z FP se mu dostalo odpovědi, že oni jsou portál a musí pokrýt vše.

● **27. června** proběhla v brněnském Whiskyshopu ochutnávka whisky. Porovnávaly se dvakrát dva vzorky ze sousedních pálenic. A hlavně, dorazil nový Ardbeg Renaissance. Ochutnávka se mimořádně vydařila, nebylo to jen tím závěrečným úžasným Ardbegem, ale taky rychlostí a vedrem. **Pet**

● **28. června** se u Pišky konalo vinné soaré, které se díky absenci židlí, hoře jídla včetně dvou ovocných salátů s alkoholem a faktu, že i ta inzerovaná vína byla převážně fortifikovaná (dolihoaná – jedno bílé portské a madeira), změnilo ve večírek povalečů. V jednom okamžiku jsme se vzchopili a zahráli si Trans Europu s vypečeným rozšířením Šikana. **Marvin**

Snění o Africe aneb odpoledne na kočku

● **3. července** ráno mi zavolal Jarda Veis. Alexandr Kramer, jeho kamarád a spoluautor, se stěhuje a umírá a rád by svou sbírku SF prodal vcelku a do dobrých rukou.

Pak jsem odpoledne absolvoval neveselou zubařskou a ro-dinnou kratochvíli a byl čas na podvečerní program. Můj záměr dorazit v pět ke Kruhu překazila dlouho očekávaná průtrž, na-konec jsem se tam jen otočil, abych vyzvedl Jitu a Petra Brod-ského, se kterými jsme se chystali na křest Olšových Dějin Zimbabwe, Zambie a Malawi.

Když jsem dorazil a vyzýval přítomné k odchodu, Petr zrov-na dostal marlenku se šlehačkou, počkáme tedy, až dojí, když se to konečně přihodilo, zjistila Jita, že si musí odskočit, a Petr, že se mu nedaří otevřít deštník... Jestli já nemám nárok na sva-tost, tak už kdo?

Chvilí po šesté dorážíme do baru Krásný ztráty, kde mě pozdravil Pavel Kosatík, rád bych s ním promluvil, ale Jarda za-čal organizovat křest a vyhnal mě blíž k minipodiu, tam jsem v nejchladnějším místě rozpálené místnosti uviděl u dveří do ulice dobře umístěného Honzu Vaňka jr.

Spoluautor historik Otakar Hulec vtipně pohovořil o spoluprá-ci s JOjr., který je ve věku jeho syna, a o tom, jak jej přesvědčoval, že používat v souvislosti s Afrikou termín středověk je non-

sens. A samozřejmě, že následkem Jardovy píle zabírá v knize posledních sto let stejně místa jako historie od neolitu.

Jarda, který nás občas nutil hledět na Mugabeho a jeho režim v širších (a afrických) souvislostech, byl až nediplomaticky znechucen současným děním v Zimbabwe. Nicméně připomněl, že si za to pokroková Evropa může sama, v začátku své kariéry zabil R. M. asi 20 000 lidí a nikdo příliš neprotestoval, dnešní volební (byť asi pečlivěji vybraná stovka) je vlastně pokrok.

Značně zakulacený „krstný“ Jiří Dienstbier vzpomenu, jak se kdysi ještě ve funkci ministra zahraničí ptal Henryho Kissingera, co dělá s podřízenými, kteří mu lžou: Posílám je do Afriky, zněla tehdejší odpověď. Dnes je prý ale třeba věnovat Afriku více pozornosti.

Jita narazila na Jarku Pavlíkovou, já po křtu našel Honzu Vaňka, popíjeli jsme víno a čekali, jestli si na nás Jarda udělá čas. Neudělal, ale snad se ještě před jeho odjezdem do Koreje najde chvilka.

Pak jsem si všimnul, že už smím jíst (od zubařské epizody uběhly dvě hodiny) a ochutnal jsem docela dobré chlebičky na účet LN, asi čerstvě vytažené z ledničky.

● **4. července** shání Jarek Mostecký mailu na laureáty Aeronautika :-), dodal jsem adresy Vilmy a Jardy Veise, ale ani jednomu se to nehodilo a nakonec jsem na FF nejel ani já.

● **7. července** od rána sháním zájemce o sbírku Alexandra Kramera. U Jirky Doležala jsem si zjistil, jaký objem představuje 600 knih, kolik je to na banánovky... S Jirkou Pavlovským jsem probíral možnost založit SF knihovnu v Krakatitu. Na Filmový festival do Karlových Varů jsem se dovolal Ivanovi Adamovičovi, bych zvěděl, jak pokročila jeho snaha o umístění sbírky v nějaké knihovně... A konečně v hlubokém odpoledni jsem se mohl věnovat programátorskému problému, na který jsem se těšil celý víkend. Proč tu nemám k ruce nějakého mamlase z těch, kteří tak rádi medituji o výhodách a prebendách presidentského úřadu :-)

● **8. července** dopoledne mám schůzku s nadějnou mladou autorkou Líbou Hýblovou, poslala do Tritonu svůj román, který se mi na začátku docela líbil, něco jako svého druhu Kulháněk, ale pak v ní asi zvítězila ženská, hrdinka se dostala do nějaké snové říše a změnilo se to na Rečkovou..., ach jo.

Odpoledne pak společně s Honzou Vaňkem jr. navštěvujeme Alexandra Kramera v jeho bytě a Honza se při pohledu na policičky v náhlém záchvatu dobročinnosti rozhodne sbírku koupit. Saša nám pak vyprávěl, jak spolu s Jardou Veisem psal beletrii a s Ondřejem Neffem teoretické články, které pak vycházely v T-magazínu, kam je umísťoval Vladimír Železný. Chtěl jsem z něho vytáhnout souvislejší vzpomínky, ale vymluvil se na nemoc a zatím nám nic pro IK nenapsal.

● **10. července** u Kruhu potkávám Frantu Novotného a Jolanu a zvu je na poslední Vydrovku. S Pavlem Březinou (asi má aktuální zprávy od své ženy Ivony) probíráme změnu majitelů Albatrosu. Bylo by škoda, kdyby tam nastaly nějaké velké změny, sotva začnou vydávat SF. Zdá se, že Vojtovi „všudepublikujícímu“ Čepelákoví přibyl zdatný konkurent. V Instinktu vyšel jeho tvorbě dost podobný článek *Vypínače pro duši* Tomáše Čechtického. Viz strana 8.

● **11. července** potkávám na Masaryčce dinosaura Honzu Vaňka, (Laser, Mustang) a krátíme si vzpomínáním na staré časy čekání na ukrutně zpožděné vlaky.

● **14. července** v RUR otevírám s mírným zpožděním daným FF (vše zlé pochází z Chotěboře :-)) novou lkarii a hned v názvu povídky A. Reynoldse: *Nightingaleová* je mi něco divného. Nevžilo se u nás již tak před sto lety Florence Nightingalová? A aby toho nebylo, ještě překlapy místo vznášeli, vynášeli, to Word nechytí :-).

Poslední Vydrovka

● **16. července** jsem na Klímovský večírek dorazil poměrně včas, ale stejně mě předběhly Michaela, Sanča a Julie. Vilma měla celý den zařizování s kopáči v Úžicích (opravdový horor ve stylu Jáma a rypadlo) a s instalatéry v Praze (to zase byla Záhada zamčeného pokoje), a tak jsem si myslel, že bude třeba donést nějaké pochutiny. Opět špatně, situace se sice na nabídce lahůdek trochu projevila, ale asi tak, že jídelní overkill

Sanča Fülle a Richard Podaný (v hlubokém zadumání)

nenabyl tradiční hodnotu 2, ale jen 1,5, což ale trvalo jen do té doby, než přítomné dámy vybalily své zásoby, pak zase bylo jídla 2x více, než bychom dokázali zkonsumovat.

Po mně se ještě objevili Honza Vaněk jr., Richard Podaný (donesl mi pár zajímavých komiksů), Viktor Janiš, Vladan Rámiš a nakonec Rita a Hanička.

Viktor líčil, jak překládal zprávu detektivů od Krollu o Čunkově rodinném hospodaření, v novinách si zjevně myslí, že to ještě někoho zajímá, a tak měl další noční práci s termínem do uzávěrky. Vilma nás seznámila s pokračováním stavebně stěhovacích peripetií. Martin už pronajal v Leamington Spa dům s velkým hostinským pokojem, abychom za nimi mohli občas zajet... Před desátou nás závistivá příroda prvními kapkami zahнала do obývacího, to už nás zbylo jen pár a užívali jsme si malátné pohody konce večírku, na nějakou dobu alespoň zde posledního. Doufáme jen, že Martin s Vilinou z Anglie zaskočí častěji než z Brna.

Zdeněk Rampas

NEHVĚZDNÝ NEBULVÁR čili konec všem zkratkám

To si troufám tvrdit potom, co jsme v místní hospodě narazili na místního zahradníka. Doporučil nám zkratku. Poslechli jsme a cestou se mi ustavičně připomínala SF povídka o zkratce do Londýna. Jen kdybych si dokázala vzpomenout, jak se to úžasné dílo jmenovalo. Stále kratší zkratky už ani nemohly být naším světem. My takovou kliku neměli.

Pověst zahradníků je v literatuře, hlavně v detektivním žánru, obzvláště bídná. Už to chápu. Co člověka nezabije, to ho posílí. Pohled na Nižbor nám v podstatě neublížil. Putování Buštěhradem sice nic moc, ale zastavila nás závořa do válcevo češosi mi neznámého. Další alternativa obsahovala směr na tamní skládku, ale když jsme se vymotali a já očekávala, že rovná silnice povede pryč a ona ne, ty střechy před námi byly zase Buštěhrad, zatvrdila jsem se. Nemusím natrefit na všechny české napodobeniny Bermudského trojúhelníku. To ráda přenechám záhadologům. Cesta z okolí Rokycan do okolí Bolky nám trvala čtyři hodiny! Ujeli jsme přes 180 km. Obvykle je to kilometrů 150 a v polovičním čase. Proto jsme upřednostnili obchvat kolem Prahy. Romantika je v háji, ale mám kdy si číst.

A nejen to! Konečně mi vybyl čas na filmy a já si dopřála zhlédnutí „Nočního letce“ natočeného dle S. Kinga. Pět hvězdiček bych tomu nedala ani náhodou. Není to dílko úplně nejhorší, ale jistě mohlo dopadnout líp. Ted' si člověk kupuje DVD v trafikách. Jsou k mání notoricky známé kusy, ale co nadělám? Ač je jaro, od Rokycan umíněně fouká, agrotechnické lůhuty jsem prošvihla a nezbyvá než čekat, zda se letos oteplí. Když pak v telce padne zmínka o globálním oteplení, případně o tajícím ledovci, skřípu zubama. To oteplení určitě někde je, ale u nás tedy ne. Dnes ráno jsem koukala na zahrádku, kde se ve větru a zčásti pod sněhem tetelily jahody. A to už dávno minuly Velikonoce.

Na jaře se patří uspořádat výlet. Neporušili jsme tradici. Na Rokycansku je výběr lokalit vhodných pro turisty. Vybrala jsem zámek Kozel. Má sympatické jméno a konají se tam svatby. Taký zafungovala moje zvědavost na objekt, o kterém jsem často

něco zaslechla. Přiblížili jsme se k placenému parkovišti. Zámek se skvěl na protější straně údolíčka. Koukám a co nevidím? Zámek Kozel je až neuvěřitelně podobný nechvalně proslulému kosmonoskému Štíftu. Zmíněná stavba byla piaristickým gymnáziem, školou, textilkou a nějaký čas i blázincem. Pořádám si nejsem jista. Nakonec sloužila jako domov sociálně slabých a mnohdy i nepřizpůsobivých osob. Už dosloužil, protože vyhořel.

Stačil mi jeden pohled na zámek a už mě nezajímalo, jak je dle činné sbírky obsahuje. Běhal mi mráz po zádech, anžto jsem si vybavila, co obsahoval Štíft. K domovu jsem vyrazila o iluzi chudší. Zámek Kozel se mi jako stavba nelíbil a líbit nebude. V Kosmonosích stojí budova tzv. špejcharu a ta se zámku Kozel taky moc podobá. A zaparkovat můžu hned u ní, protože stojí u silnice.

Člověk nemusí obcházet pamětihodnosti. Někdy stačí je nom poslouchat, co se kolem vypravuje.

Pověst o Mexiku

Jedné více na Rokycansku se říkalo Mexiko. V době před všemi novodobými českými revolucemi tam žil jednoruký řemeslník. Snad kovář. Místo levice měl hák. Tím vždycky přidržel svoji oběť a pak provedl utěti hlavy. Oběti býval pes. Ten muž se vypracoval na psiho řezníka. Stažené kůže zvířat sušil na plotě, maso máčel v potoce a potom, aby změklo, nakládal ho do velkého množství česneku. Zlé jazyky dodnes v Mexiku nedoporučují jíst, a to hlavně o posvícení, některé pokrmy. Jsou to především karbanátky (štěkánky), dalmatské čuftý (dalmatinské), španělské ptáčky (kokršpanělské) a další. A v Mexiku lidé žili, byli zdraví, veselí a ze své špatné pověsti, co se stravovacích návyků týče, si dodnes dělají legraci.

Když si pak člověk pustí zprávy v telce a vidí, co se děje, může si říkat – to všechno už tady bylo. SF má obrovskou přednost: Nabízí nám k úvaze to, co s největší pravděpodobností nebylo.

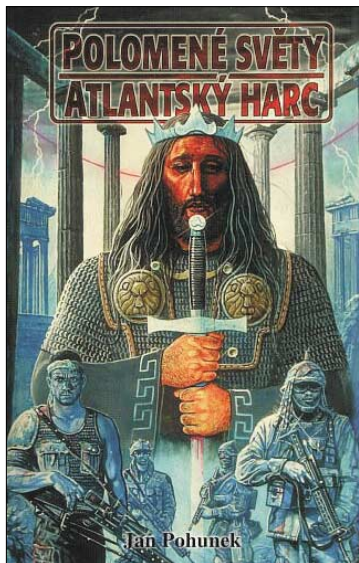
Liba Čermáková

Polomené světy – Atlantský harc

Baron Kiersky, pán na Hlásce, toho od života už příliš nečeká. Dokud není povolán na důležitou misi, která se od samého počátku zvrtné v boj o přežití. — Jáchym Kerský zkoumá podivný ekosystém v lesích vzdálené Afriky. A k tomu potřebuje část výpočetní kapacity Ultimateku, skryté v záhybech redundantních rozměrů. — A operační systémy podivné bytosti jménem Tuin zaznamenaly počínající kompresi vesmíru. — Napínavý sci-fi příběh s prvky fantasy vás pohltí, ... a vyživne k pointě, po jejímž přečtení už nebudete stejní lidmi jako na začátku.

Tolik jedna z nejlepších knižních upoutávek, které jsem četl. Připadla mi tak dobrá, že jsem knihu přes její podivný název a děsnou obálku otevřel. Začíná jako tradiční chodící fantasy, pak se děj zaplétá a přibývají další roviny slibující zajímavou zápletku a rozuzlení, mají-li se tedy smyslně protnout. Věc je čím dál složitější, ale nějak se nedostavuje to potěšení z luštění autorových záumností. Pak to máte za sebou a k dobrému pochopení by bylo třeba ještě jedné četby, ale nevzpomínáte si na jediný obraz či obrat, ke kterému byste se chtěli vrátit. (Pak je tu vedle dalších chyb ještě to prokletí plebejskosti české fantasy, Kiersky ohroží celou misi, jen aby zachránil bývalou husopasku, ta pak setrvá u dvora a autor se nezminí o takové maličkosti, jakou je nutné studium etikety a překonávání společenských rozdílů, málem jak u Petry Neomillnerové :) Nicméně tušíte, že chybělo málo a byla tu dobrá kniha, příští Pohunkovu věc opět otevřu.

ZR

Fantastické vzkazy z periferie

V poslední době se v magazínech a novinách objevilo několik článků o SF a fandomu. Něco od lidí mimo, něco od snaživců z našich řad. Posuďte, jaký si o nás veřejnost udělá obrázek.

Historicky jsou fantastické žánry jako sci-fi či fantasy literární periferie, která nezajímá kritiku a k níž se její čtenáři stydí přihlásit. A tak zatímco se tzv. nefantastická literatura rozdělila do desítek tematických, žánrových a kvalitativních okruhů, mezi kterými není hledána souvislost, fantastika je ve své absolutní vydělenosti z literárního života musela obsáhnout také, a přitom je stále považuje integrálně za své. Vznikla tak doslova paralelní literární scéna, kde najdeme všechno jako v mainstreamu. Experiment, umění, brak, komerci, stejně jako žánry, které nejsou původně fantastické: psychologický román, detektivku, thriller...

Co je doma, to se počítá

Postupně se od převážně čistě technologické či antiutopicko-filozofické sci-fi přesunuli k fantasy a akční fantastice.

V té se dnes s přehledem kvalitativně vyrovnají západním autorům, což potvrzují zástupci čtenářů. Hvězdou srovnatelnou prodejností i s Pratchettem je Jiří Kulhánek, který zazářil už svou prvotinou Vládci strachu z roku 1997 a zlomil mýtus, že český autor nemůže být úspěšný. Každý jeho další román je očekáván i mimo fanouškovské jádro a žádný cizí autor mu nemůže na jeho poli konkurovat. Neuvěřitelně čtivým akčním sci-fi plným nezapomenutelných testosteronových bitevních scén s filmovým viděním napomáhá i to, že děj se mnohdy odehrává částečně v Česku a fantastické prvky se většinou omezují na nadlidské figury nelidských bojovníků a zbraňové technologie převážně blízké budoucnosti.

(... podobně Žamboch, Šlechta, Červenák, Fabián...)

Popularitu svých mužských kolegů v současné době dosahuje Petra Neomilnerová se silnými ženskými hrdinkami, rychlým a hladkým stylem vyprávění a velmi realistickými peripetemi.

Boom zažívají také antologie, například Imperium Bohemorum Ondřeje Müllera o alternativních českých dějinách. Nebo Pod kožičními hlavami též dlouholetého editora Ondřeje Jireše, který dal prostor jednomu z moderních fantastických žánrů – městské fantasy.

Postmoderní míchačka

Zahraniční fantastika má ovšem nad domácí navrch nejen v množství titulů, ale především svojí rozmanitostí a pojmáním mnohem širšího tematického i žánrového spektra. Často jde o zcela nové (sub)žánry a hnutí, která originálním způsobem míchají a spojují staré škatulky. Směr New Weird integrálně pojímá sci-fi, fantasy, horor a další fantastické žánry. ...

Objevuje se i Nová space opera, která obnovuje pocit úžas z nekonečných možností vesmíru a života, technologií a možných forem existence...

Vojta Čepelák/HN 4. 7. 2008

kultura.ihned.cz/c4-10104050-25829110-005000_d-fantasticke-vzkazy-z-periferie

Drak proti vzducholodi

Ken Wood je hollywoodský kaskadér, který se kdesi na vzdálené planetě zaplétá do zápasů sil Dobra a Zla. Ve fantasy románu Ken Wood a meč krále D'Sala mu autor Jiří Wolker Procházka přisoudil za partnerku smrtonosné stvoření jménem Zoolty, princeznu říše Gruulů. Dílo vyšlo poprvé v Rodokapsu roku 1991, podruhé letos v nakladatelství Triton.

(...) Jiří W. Procházka je spolujednatel softwarové firmy a jeden z nestorů žánru. Svoji první povídku uveřejnil v druhém čísle fanzinu Ikarie roku 1990. Měsíčníku šéfoval Ondřej Neff. Procházka výstižně vypráví o první noci s milenkou, již se stala fantasy: „Někdy kolem roku 1986 jsem se dostal na cyklus přednášek Ondřeje Neffa o sci-fi (SF) a jedna z nich byla o žánru, který mě zaujal už jen obrazovým doprovodem. K vyprávění o Conanovi a prsatých děvčích v kovových bikinách tehdy Neff promítal obrazy Borise Valleja. Bylo vymalováno – po přednášce jsem šel na pivo, načrtl si na lístek od výčepáka hrubou kostru děje prvních kapitol a ještě v noci napsal první stránku Kena Wooda.“

Spisovatel v díle mixuje vzducholodě a draky, magické artefakty a dávné technologie, počítače a skřítky. Podobnost se Středozemí a bytostmi anglického profesora Tolkiena není náhodná, Tolkien byl guru tohoto fandomu neboli sdružení příznivců. Šéfredaktor měsíčníku Pevnost Tomáš Němec vzpomíná, že časopis vznikl v roce 2002 jako ozvěna kasovních trháků Pán prstenů a Harry Potter. Tímto okamžikem si obě odnože fantastiky našly svůj vlastní píseček. Ikarie pečuje o SF včetně ukázek a povídek, Pevnost mapuje bájný svět fantasy. Zatímco SF může být pochmurnou vizí konce světa, ať už ve spárech mimozemšťanů nebo nadnárodních kartelů, fantasy unáší čtenáře do vlídnější říše. Je to pohádka pro dospělé. Dobro se utkává se zlem a vítězí.

(...) České SF dominoval Neff trojdílným cyklem Milénium. Obavy z konce světa tu vedou k vypuštění družice, jež má před zkázou planety varovat. Úkolem je pověřen Brian Trevis, shodou okolností se však stává loutkou podzemní organizace Umranů. Způsobí spuštění prastarého mechanismu, který promění polovinu lidstva v umranské ještěry. Druhý díl, Země bojující, získal cenu Ikaros za nejlepší knihu roku 1994.

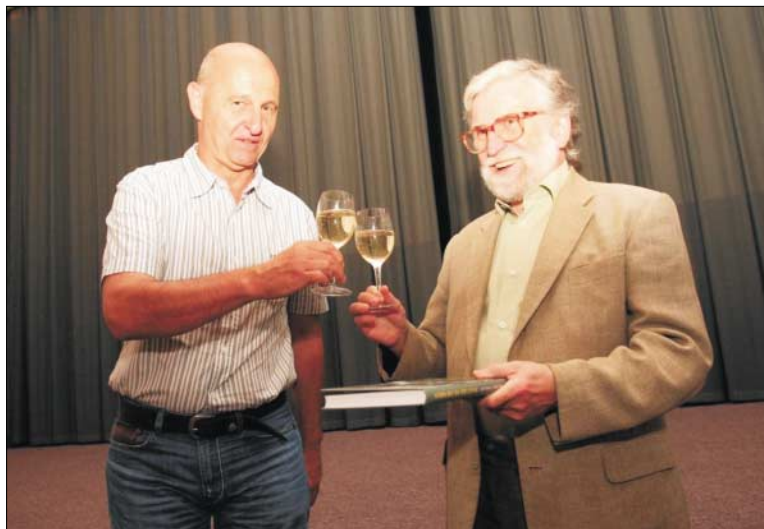
(...) Věčná otázka „Už vyšel nový Kulhánek?“ dohání knihkupec k šilenství. K Vládcům strachu a druhému románu Cesta krve se nehlásí a odmítá nové vydání. Cena starých výtisků tudíž roste. Letos v červnu koupil zájemce notně ohmataný exemplář Vládců strachu na aukci za 1685 korun.

Kulhánka následovali Jaroslav Mostecký, Vladimír Šlechta, Leonard Medek, Miroslav Žamboch, Petra Neomilnerová, Jana Rečková a mnozí jiní. Tomáš Němec vypočítává, že fandom zahrnuje autory, čtenáře, redaktory i výtvarníky. Všichni se scházejí na „conech“, (z anglického convention = setkání), jichž se za rok koná asi deset.

Vypínače pro duši. Lid nechte Bratry Karamazovy. Čte romány o lásce a detektivky.

Tomáš Čechťický/Instinkt 10. 7. 2008

Křest Dvaceti tisíc mil pod mořem

Ve středu 11. června se v kině Bio Konvikt – Ponrepo, promítáním to sále Národního filmového archivu, uskutečnil křest knihy 20,000 mil pod mořem... Akce se uskutečnila ve 3 hodiny odpoledne, což zvědavému čtenáři napoví, že se obešla bez mocného ungana, rituálních obětí i prastarých hebrejských textů deklamovaných ve světle černých svící pozpátku. Leč obešla se i bez Julesa Vernea. Nekřtil se totiž originál Dvaceti tisíc mil pod mořem z let 1869 až 1870, ale upravená a zkrácená verze Ondřeje Neffa.

Nejprve k akci samotné: nakladatelství Albatros nesvolalo křest do kina jen tak. Jeho součástí byly tři verneovské ukázky, první, nejkratší byla ukázka souboje posádky Nautila s krackenem v technikolorovém snímku z roku 1956. Prchlivého kanadského harpunáře Neda Landa v ní ztvárnil Kirk Douglas. Dle pozdějšího výkladu Ondřeje Millera za tuto scénu vdčíme samotnému Waltu Disneyovi, který, vida původní verzi, z vlastní kapsy zaplatil přetočení. Vzhledem k loutkově působící verzi opravené lze jen domýšlet, jakou hrůzu představovala scéna původní.

Ještě výstřednější zážitek pak představovaly dva snímky Georgese Mélièse: ručně kolorovaná Cesta do neskutečna z roku 1904 (inspirovaná J. Vernem) a katastrofický Podmořský tunel z roku 1907. Oba kusy byly autenticky podkresleny klavírem a opravdu ukázaly, jak mnoho filmové řemeslo pokročilo. Třeba dnes už by asi neprošlo, že jásající dělníci zvedají nástroje nad hlavu výše, než je strop tunelu.

Vlastní prezentace knihy se pak nesla v poněkud filozofickém duchu potřeby verneovek a potřeby jejich přepracovávání. Ondřej Neff, podněcovatel série přepracování Ondřej Miller a nakonec i kmoťr Ivan Havel, šéfredaktor časopisu Vesmír, se shodli, že Verne jistě omlazení a především příkrácení potřebuje. Všichni svorně nařikali na nelogičnosti a chyby v originále – rychlost, jakou se Nautilus vynořuje na hladinu, atd. Autorova rozvlácnost a nonšalance, s jakou zařadí do nejdramatičtější části Patnáctiletého kapitána výklad o Livingstonovu putování

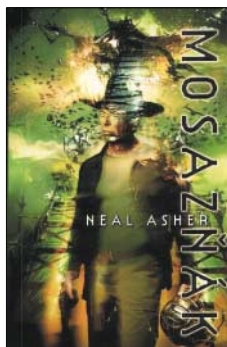
po Africe, aby dodržel smluvní délku textu, si taktéž vysloužila mnohahlasé nářky. Havla dokonce verneovky naučily odporu k tlustým knihám. Z projevu Ondřeje Millera vyplynulo, že celý projekt je patrně následkem jeho neochoty číst dětem verneovky celé, jako činila jeho babička jemu, a tak si je nechal odborně příkrátit.

Ondřej Neff totiž bezesporu patří k velkým znalcům Julesa Vernea, jak snadno ověříme například na stránce Klubu Julesa Vernea. Ostatně, nejen že je, dle vlastních slov, od sedmi let četl, v devadesátých letech také připravil několik jejich rozhlasových adaptací. O hloubi jeho znalostí svědčily i následné kuloárové diskuse s přítomnými prokládané kreslením Nautilů a vepisováním podpisů.

Celá akce se tak stala příjemným zhodnocením hesla: *Málo věcí je tak pošetilých jako posmívání se Verneovi*. Zvláště proto, že toto vydání je ilustrováno kompletní sadou kvašů a pérovek Zdeňka Buriana.

Pro případné zájemce o knihu či jen o kvalitu přepracování jsem nalezl ukázkou z rozkrytí kapitána Farraguta (www.albatros.cz/servis/view.php?cislocianku=2008052602). A pro žhavé zájemce dodávám, že Neff dopsal 12. května Patnáctiletého kapitána a že je v něm ještě více poznatků o ostnokožcích než v originále. Máme se na co těšit!

Jarek Kopeček

Mosazník

Neala Ashera slibuje další dobrodružství agenta Cormaca, který zjistí, že jeho starý nepřítel Skellor stále žije, a vydá se ho pronásledovat. Za všechny čtenáře Stahovače doufám, že se nová kniha alespoň přiblíží kvalitě Stahovače a že autor neustrnul na neumětelství a nezvládnutém řemesle Hranice Řádu. Polaris, překlad P. Kotrle, 259,- Kč

Valis

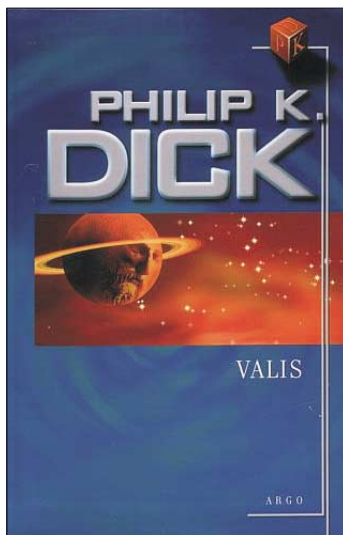
Pozdní Philip K. Dick není čtení pro každého a Valis vydaný v roce 1981 je Dickovým předposledním románem... Komu by toto varování nebylo dostatečnou výzvou, pro toho jsem vybral následující citát: *V průběhu drogové dekády jsme se museli naučit, jak někomu povědět, že má mozek na kaši. Problém se pro nás teď přesunul do Fatovy teologické roviny.*

Píší se sedmdesátá a nejen Horselover Fat má hlavu naloženou v drogách, které bral v šedesátých. Začíná to sebevraždou Glorie Knudsonové v roce 1971, rok předtím vzala Fatovi duševní choroba manželku, v roce 1972 a 1976 se Fat pokusí o sebevraždu. V roce 1964 po velké dávce LSD kvílel Fat týden latinsky a očekával Den hněvu božího.

Vypadá to, že vyzrazují, ale věřte mi, není tomu tak. Nečekejte v této knize akci, spíš duchovní posun. I ten však můžete chápat dvěma způsoby: Jako pomalý, samovolný rozklad a se-souvání působením věku a zároveň jako nadějný quest, v tom pravém smyslu grálové mystiky, cestu za zaslíbením a uzdravením v jednom. Valis, to jsou především rozhovory, úvahy a myšlenky. Reakce lidí na lidi. Lidí, kteří nejsou zlí, ale ani nejsou noví, neprůstřelní a zázrační. Jsou to lidé životem již užití. Kocovina stárnutí, životních problémů a zakysnutí ideálů je matkou a následky konzumace drog otcem této knihy.

Podivný mnohoúhelník Horselovera Fata, umírajících žen v jeho okolí a psychických poruch se převaluje mezi řešením pseudoproblémů a pseudořešením problémů zbožnými plky. Přesto, že je to ztracený svět dávných generací, zalit ledovým potem jsem pročetl stránky malicherných hovorů o velkých věcech a číslované Fatovy výroky. Možná se velikašsky považují za světoobčana, ale v mnohých těch hovorech nevidím Kalifornii sedmdesátých, ale Prahu devadesátých a ty nejotřesnější večírky, na kterých jsem byl. Tytéž kecy o Bohu z úst vyli-tých individuí, nadšení gnosí, Jungem, Learym, Máním a alternativní kulturou. Pseudonábožné plky exegeze jsou k nepřežití, ale je vidět, že československý vysokoškolák devadesátých let byl na dráhu smažky teoreticky připraven stejně dobře jako průkopníci této cesty v letech šedesátých.

Znova jsem se při četbě divil, jak mohl někdo v hippies – zabedených pánbičkářích vidět svobodomyšlné lidi. Znova jsem si s Mirceou Eliadem připomněl, že až odezní nadšení, nastoupí zbožná učenost a s ní vrstvy pekel a nebi s přesným výčtem andělů a d'áblů, nebo lépe řečeno vrstvy vědomí a uvědomování v duchu Learyho knih z basy. Znova jsem se děsil výkladem Junga (nebo spíše už Grofa), podle nichž se můžeme cizí jazyk naučit z kolektivního nevědomí. Kdyby přibýly kvantové jevy a ubyla Angela Davisová, hrdinná obrádkyně Černých panterů a invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa, opravdu by to byla paranoidní parafráze kolejniho hní-tí v jiných kulísách.

Ale pryč už z bezčasí! *Snad si vzpomenete, že podle jedné dávné rady měl Fat přestat pomáhat lidem; pomáhat lidem a brát drogy. S drogami přestal, ale veškerou energii teď napřel ke spáse ostatních. Měl se raději držet drog.* Přeléčení po sebevražedném pokusu Horselovera Fata posouvá od gnosticismu a knihovny v Nag Hammádi k přímému kontaktu s vesmírným božstvím a zde se překvapeně setkáváme s verzí Vesmírných lidí. Vlastně je to složitější, Fatovy vize plně souzní s filmem VALIS, který pro skupinu objeví skeptik Kevin. Teprve po kontaktu s Přáteli božími – tvůrci filmu se ukáže, kdo sestrojil VALIS, k čemu jej využívali utečenci z Albemutu, proč jsme přestali používat třetí oko a tak vůbec. Především zde ovšem Dick převypravuje gnostický

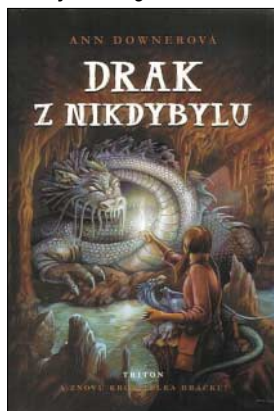
mýtus. *Prostor a čas jsou pouta labyrintu, jeho moc.* Pátý spasitel je sice zpátky, ale gnostická vize démiurgů neschopných stvořit správný svět je zde zopakována v neuvěřitelné síle. Dick nejen že se touto knihou samoanalyzuje, ale navíc konstruuje i vlastní bezútěšný gnostický mýtus, respektive nepropadá se do velikašské vize Spasitele, ale nachází z ní východi-sko v grálové pouti k sobě samému.

Kdo ví, zda tato práce autorovi psychicky ulevila. V rovině vědomého pochopení spojil všechna svá knižní alter ega, aby je pak nechal odejít různými směry. Neupadl do role Spasitele všehomíra, ale přesto žil dál jako Spasitel, kterého hledal. *Fatovo hledání Boha je hledáním mrtvé Glorie.* Je na čtenářích, ko-ho budou chtít četbou této knihy nalézt. Jako v každém Dickovi, i ve Valisu lze nalézt mnohé, ale není to snadné. Dokonce bych řekl, že kniha má moc vytvářet kolem sebe zvláštní mikroklima. Jak jinak bych mohl při jejím čtení odposlechnout větu: „Ljubljanci sou sami intelektuali“.

Pokud nejste fanoušci Davida Bowieho, asi nebudete rovnou vědět, kdo je Matka Husa, ale myslím si, že to nevadí. Každopádně umučen byl prorok Mání a nikoli Brent Mini, viz překlep str. 226. Je podivnou ironií, že Dick tohoto člověka, který stále žije, „pohřbíval“ v roce 1978.

Vydalo Argo v roce 2006. Psáno pro Knihovnici.

Jarek Kopeček

Drak z Nikdybylu

Ann Downerová

Pokračování dobrodružství Krotitelky dráček, dvanáctileté Teodory pokračuje po nálezu tajemné šupiny, o níž jen ona tuší, že nebude patřit obyčejnému ještěrovi.

Trifid, cena: 199,- Kč (klubová cena 169,- Kč)

David Weber: Ozvěny cti

Mantichorské království má problém: Honor Harringtonová, jakkoliv byla mnohým z hlavního štábu armády nepohodlná, přece jen patřila k nejúspěšnějším velitelům. A teď je mrtvá. Alespoň zpravodajství Lidové republiky Haven právě uveřejnilo záznam z její popravy.

Na Graysonu mají problém: Kromě smutku ze ztráty nejvlivnější a nejobdivovanější ženy planety navíc musí vyřešit zapeklý rébus, co s Harringtonským místodržitelstvím dělá, když místodržící nezanechala žádného přímého dědice.

Hamish Alexander, hrabě z White Haven, má problém: Jak se má vyrovnat se skutečností, že právě on se nechtěně stal příčinou zkázy ženy, které si vážil, kterou obdivoval a jak si teprve teď přiznává, do které se upřímně zamiloval? Když navíc její neotřelý přístup k problémům zoufale postrádá při zabezpečování obrany proti nečekaně úspěšným útokům havenských vojsk?

Haven má problém: Jak dlouho a jak vůbec může utajit smrt občanky ministryně Cordelie Ransomové, která s celou posádkou zahynula v důsledku povstání vězňů na lodi Tepes, dopravující Honor a její zajaté kolegy před havenským soud.

A konečně – i Honor Harringtonová má problém: Jak se z planety, která je vůči lidem téměř dokonale nepřátelská (a která hlavně z toho důvodu slouží jako internační planeta pro Havenské vězně) ve zdraví dostat zpátky ke svým.

Z uvedeného jasně vyplývá, že onen záznam z popravy byl pouhou počítačovou animací a Honor nejen že přežila vzpouru vězňů a zkázu vesmírné lodi Tepes, ale podařilo se jí s většinou vzbouřenců přistát na planetě příznačně přezdívané Peklo. Je sice poněkud pošramocena na těle, ale její morálce se nedá vytknout nic. Pravzor všech obdobných hrdinů, admirál Nel-

son, také v průběhu své kariéry musel oželeť oko a ruku – tak proč ne Honor?

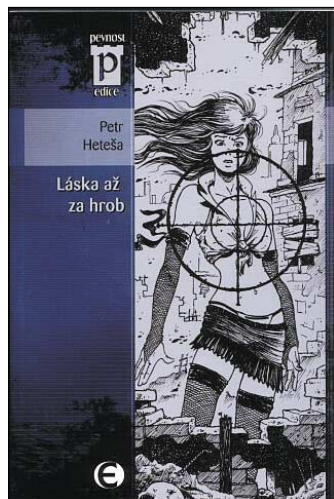
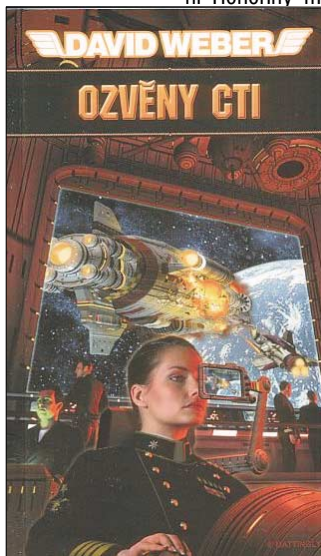
A tak střídavě sledujeme jednak vývoj na Graysonu, kde je nutno vyřešit i několik podružných komplikací jako je adopce dcery protektora Mayhewa stromovým kocourem nebo zjištění Honoriny matky o zátěži genetického kódu Graysoňanů uměle vneseným nevhodným genem, jednak změny situace v Havenu, kde se sice dostala k moci garnitura s realističtější přístupem k možnostem republiky, ale se stejnou, ne-li horší paranoiou ve vztahu k možným konkurentům, i situaci v Mantichore překvapeně nečekanými válečnými tahy Havenu. Samozřejmě stranou nezůstane ani líčení snahy Honor Harringtonové a jejích spolubojovníků o osvobození vězeňské planety a návrat domů.

Všechny problémy nakonec dospějí k více či méně zdařilému řešení – ovšem některá z těchto řešení se přímo nabízejí jako základ nových konfliktů či komplikací v budoucnosti. Některé dějové linie se v tomto díle definitivně uzavírají, několik nových je naopak rozehráno, některé postavy příběh opouštějí a naopak nové se do dění zařazují. Honor může dál hájit čest svou i čest Mantichory, aniž by se její příběhy dostaly do roviny přílišné nepravděpodobnosti ať už se to týká její kariéry nebo jejího soukromí.

Další díl Honoriny ságy tak plně uspokojí každého, kdo si oblíbil dobrodružné příběhy z prostředí vojenských konfliktů – a to z jakékoliv doby. Je totiž vlastně jedno, jestli se jedná o války antické, napoleonské nebo vesmírné. Lidská povaha se v průběhu času příliš nemění a hrdinů bez bázně a hany není nikdy dost. Honor Harringtonová rozhodně patří mezi ty povedené, jejichž osudy stojí za to sledovat i v dalších dílech.

Je jenom škoda, že čeština neumožňuje uplatnit onu dvojnásobnost, kterou její jméno skýtá v originále, kde *Echoes of Honor* jsou nejen ozvěnami cti, ale také ozvěnami či spíše ozvami Honor.

Zdena HT

Láska až za hrob

od matadora Ceny Karla Čapka Petra Heteši vyšla v edici Pevnost, kterou po Wolf Publishingu Jirky Vlčka převzala Epocha Zdeňka Pobudy.

Napůl detektivka, napůl SF začíná dosti příšerným SF prologem, kde spolu zdeřnými jazykem komunikují blíže nespecifikované mimozemské entity, pak ale následuje detektivko-thrilerová část s hlavní hrdinkou Cameron Sodenbergerovou, která se odehrává v Chinoteague, čtvrti vyvrženců jakési americké aglomerace. Kolem Cameron, nadějně studentky, která se z bahna rodné čtvrti prodrala na univerzitu, se dějí prapodivné věci, často související s FBI, jejíž agenti si ve snaze získat všechny kopie její diplomové práce počínají čím dál nevybíravěji.

Co je tak zajímavá na práci, jež spíše beletristicky pokrývá tragédii, která se přihodila již před dlouhými roky...?

Víc neprozradím, pointa je i tak předvídatelná, ale pokud vám nebude vadit až zbožňující tón, jakým autor o své hrdince píše (až na zlé muže z FBI ji vlastně miluje a to nejlepší přejí každý, kdo se s ní setká), počtete si docela dobrou detektivku z blízké budoucnosti.

V edici Pevnost sv. 34 (sv. 1-29 Wolf Publishing) vydalo nakladatelství Epocha. **ZR**

Vládcové iluzí

Žil byl Kay Athos z planety Shedara, vyprojektovaný a částečně naklonovaný lingvistický „super“, který se stal nájemným zabijákem nebo ochráncem, podle toho, jak bylo zrovna potřeba. Jednou takhle umřel a vzkrísil si ho Curtis van Curtis, člověk, který prodává nesmrtelnost, aby s jeho synem, vlastně jeho klonem, došel na Graal pro další zboží k prodeji. O tom byla Hranice snů. Původní zboží byl aTan, technologie umožňující ožívování mrtvých dle jakési mozkové zálohy. Ve druhém díle této série má konečně dojít na uvedení onoho tajemného nového zboží – Hranice snů, za kterou se v díle prvním tak těžce šlo. Jedním ze záložních klonů starého Curtise van Curtise je Tommy, kterého se Kay ujal poté, co se Artur van Curtis vrátil ke své roli oficiálního jako-že-syna.

Podivným řízením osudu jsem se k druhému dílu dostal téměř až v době, kdy vychází druhé vydání. Díky tomu jsem mnohé zapomněl a – musím se pochlubit – ze své vlastní recenze jsem se rozhodně nedovyděl, co se v knize vlastně stalo. A proto, když jsem se chtěl dovědět, co že se to stalo na Lajonu, co tak zásadním způsobem ovlivnilo vztahy mezi rasami, musel jsem se uchýlit k bolestivé výpravě do světa ruského internetu, protože česky – a zde je místo pochlubit i české čtenáře – jsem knihu na internetu nenašel.

Má cesta k této knize byla komplikovaná a i mé hodnocení bude plné *ale* a *avšak*. Předně musím říci, že tentokrát mi Lukjaněnko nějak nesedl, přijde mi to divné. To se mi nestávalo. Poněkud mi vadilo téměř až nábožně zanícení kolem smyslu vesmíru a toho, kdo jej udává. Potom mi přišel Kay Athos zase nějaký takový ploše supermanovitý. Na začátku jako by byla kniha nějak divně přeložena. Text je složitý a slova pitvorně poskládaná. V dlouhých dialogích jsem občas ztrácel přehled, kdo vlastně mluví. Pochopitelně, je to Sergej Lukjaněnko, a tak předsudky posílené emocioní očekávání průseru při četbě nakonec nevyústí v potvrzení těchto pocitů, ale nějak tak kazí dojem a zážitek.

Jak už to bývá u Lukjaněnka zvykem, cesta je i tentokrát spleť. Mnohdy se zdá rovná a jasná, aby se vzápětí ukázalo, že to byla jen fata morgana a cesta pravá vine se po úbočí nad propastí. Je to zajímavé. Vzdor tradiční akčnosti se začátek nese v duchu rozjímání o roli boha ve vesmíru. Ba co rozjímání! Kay loví loď Alkaranů a vyptává se na jejich náboženství založené na postulátu prokletého okamžiku. *Nejdůležitější je důkaz existence Boha, jistota, že vesmír byl stvořen pro neuvěřitelně složitý cíl. Postihnout úmysl Boha není možné, což znamená, že budoucnost nelze poznat.* Svět je plně deterministický a Alkarani nepřijímají předurčený osud. Vyvíjejí techniku k opuštění galaxie: *Po vytržení z našeho vesmíru se ocitneme ve světě, který nemá osud. Vytvoříme ho sami.* Rasa, která odmítla nejen boha, ale i jím stvořený svět... zajímavé.

Po pár stranách se čtenář přesune na planetu trojhlavých vačnatých koček – Mršanů a děj začne nabírat ten správně akční spád posetý mrtvolami troubů, kteří si mysleli, že vyplouchnou Kaye, a vybuchujícími vesmírnými plavidly. A mezi tím vším zraje centrální myšlenka knihy: Kdo je ten, podle jehož přání byl tento svět stvořen? To je totiž podstata Hranice snů. – Odejít do světa, který se bude řídit vašimi přáními.

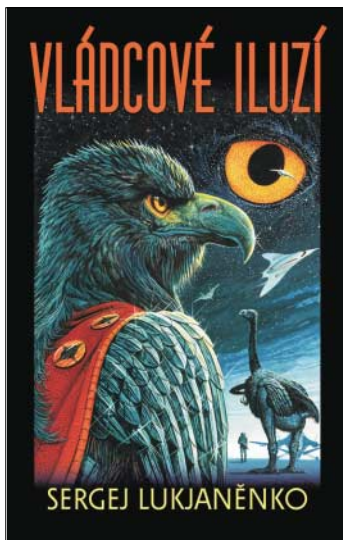
Politika, ekonomie, staré známosti a snaha potrestat ty, kteří mohou za to, co se stalo. Kay jde tvrdě za svým, dokonce kvůli tomu souloží: *Znala všechno, ale neuměla nic.* Občas mi Kayova bezskrupulózní cesta za pofiderním cílem potrestání někoho za to, co udělal on, přijde nudně amorální a strojová. Je to takový příběh v intencích řecké tragédie: Hrdinové musí vykonat kosmogonický skutek, který je všechny zahubí. Není tu však místo na emoce, city a lidská gesta – je to krutost existence, aplikovaný (vědecká, animistická, taoistická) archaický rituál. Je třeba vykonat správné pořadí úkonů a tím se vyvolá božstvo, spíše elementál, síla, jednoúčelový automat, který udělá to jediné, co při spuštění umí. Vlastně je to dost málo zajímavé, když se v heroické sci-fi chová hrdina efektivně a ne jako komsomolec na bramborové brigádě.

Potom přijde zlom. Dokonalé vraždy nejsou a nejsou ani dokonalé atentáty a nefungují ani dokonalé odhady, jak že to na tom světě chodí. *Spěch je nezbytný jen při chytání blech.* Skoro mám chuť ustanovit institut „zašlápnutého boha“, supermana a potenciálního hybatele zašlápaného do reality, z níž se nemůže dostat anebo nechce, protože by ztratil sebe. Později téhož hrdinu jiným způsobem Lukjaněnko zkonstruoval v Petru Chrumovovi (Hvězdy, ty studené hračka a Svět stínu).

Mnohasvětové domino změny paradigmatu se pak bude řídit po stránkách až do konce, jak jinak než nevšedního. V jedné podivné scéně se nám Lukjaněnko otevírá jako velice osobitý psychoterapeut: *Minulost ihned poznáme jen ve snu... je neškodná... může nás uhit, jen když si to budeme přát... je mrtvá... vdechnout život do mrtvol.* Hotový antifreudián! Též úvahy kolem Hranice snů jsou dosti neortodoxní (a jak vidíme ze zájmu o pornografii a počítačové hry, i mylné). Skoro bych v nich viděl základní matrixovou premisu: Nesníme? *Sluha zůstává sluhou, vid’? I ve snech.*

V duchu Lživých zrcadel jsou i Vládcové iluzí dvojknihou. V tomto případě je přiložena novela Stíny snů. A to je tedy maso! Znova se vracíme do doby války civilizací ve světě Kaye Athose. V hyperprostoru poškozený psilonský křižník relativisticky brzdí v normálním prostoru a jeho posádka nebere ohled na to, že kontrakcí času překonala staletí, a vrhá se dobýt bývalou záložní základnu císařství, nyní ospalou planetku s několika pravoslavnými sěly a děrevnjami.

Lišnýj člověk is back! Pro mladší „zbytečný člověk“ jako z Oblomova, sedí, hňuje a porůstá svým světem obalem smů-

Časovír

Vlado Riša vedle svých mnohočetných povinností v Ikarii a vlastního psaní čas od času vypustí v edici Ikaros antologii českých autorů. Tentokrát sáhl po cestování v čase, jak už napovídá i název této knihy.

Ondřej Neff, *Gladiator Instant*

Jaromír je průměrný člověk – vydělává právě tolik, aby mohl utrácet za nejnnutnější věci, má jakžtakž fungující rodinu, a také má sny a přání, která jsou nespelnitelná. Jenže najednou se jedno z nich začne realizovat. Antický Řím už pro něj není jen suchá faktografie našpřtaná z učebnic ani dramatické příběhy vzniklé v dobách, kdy ještě lidé uměli psát romány, ani výpravné filmy z dob, kdy důležitější bylo, jak věci ohromí diváka, než jak vypadaly doopravdy. Rozmarem jeho souseda, který ilegálně využívá časové konzervy, se jeho svět a dávná minulost prolínou. Ondřej Neff tu nastavil hned několik konfliktů, které se promíchávají a udržují běh vyprávění v docela slušném klusu.

Anna Šochová, *Udržím tento svět, i vám navzdory*

V poněkud netradičním alternativním světě žije dívka, která umí putovat v čase i mezi paralelními světy. To, co ji zpočátku bavilo, se ale postupně stává zátěží a ona hledá cestu, jak se z této povinnosti vysmeknout. Autorka tu vystavěla pozoruhodný svět, v němž komunismus stále funguje, a v jeho alternativách si pohrává s různými historickými událostmi. Nad touto vrstvou staví vlastní příběh své hrdinky, jejíž cesty do minulosti rezonují s jejím citovým životem, a nechává ji procházet složitým odpoutáváním se od něčeho, co dlouhou dobu tvořilo hlavní náplň jejího života.

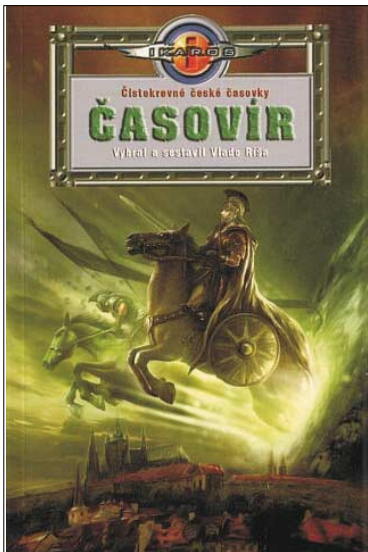
lou tak hustě, že se ho už někteří bojí i dotknout. Ale velkým plamenem jde hořet jen chvíli, a proto čas ukáže, že nikoli zbytečný člověk, ale Tolstého síla lidu a země tu před námi raší z popraskaného betonu nepoužívaného letiště.

Efektivita je předurčenost ke zradě, neměnnost je předpoklad víry. Vše, co ruší buditel venkovu vyčítali v celé své kráse! Kam bys chodil, dej si vodečku a sedni si na lavičku, však u nás na vsi je ti beztoho dobře! A ještě to nakonec vypadá jako hrdinský epos, spolu s nevšední připomínkou, že pokrok není cíl. Kdo má, nehledá.

V příloze úplně nejzarytější milovnici Lukjaněnka naleznou malůvky všech zbraní a skafandr použitých v této sérii a Lukjaněnkův přípodotek, že všechny zmiňované civilizace pocházejí z počítačové hry Master of Orion. Mne jaksi minula, takže jsem tento aspekt, nepoučen, nezmiňoval dříve.

Vydal Triton v roce 2005, v roce 2008 vychází druhé vydání.

Jarek Kopeček

Stanislav Švachouček, *Dvakrát do stejného času*

Relativistické efekty vrátily kosmonauty na Zemi po několika stech letech. Ta je téměř pustá, žije tu už jen hrstka lidí, ostatní si nechali své osobnosti promítnout do různých minulých časů. Stanislav Švachouček vždy své povídky cizeluje (což je také důvod pro to, že je nechrlí na běžícím pásu), a i tady promyslel do nejmenších podrobností jak celé prostředí, tak i zápletku. Jeho přístup k cestování v čase je neobvyklý, a tak nechává čtenáři rozsáhlý prostor pro domýšlení možností, které otevírá. A jedna z nich má pro jeho svět i docela praktický pozitivní důsledek.

Jaroslav Mostecký, *Sloužím vlasti, kurva!*

Věžňové a fyzici pracují na pusté planetě, mají tu vybudovat časoprostorový generátor. Jenže do cesty se jim stavějí překážky. Obří sršni, všežraví a nelitostní, ohrožení lidstva nepřátelskými Haliány vyzbrojenými o několik tříd lépe, než co proti nim je možné postavit, a nakonec vzpouza vězňů, která otevře podzemní prostory sršňům. To vše zakrývá hned několik tajemství, která zamíchala osudy hlavních postav. Jarek Mostecký tu vytvořil vícevrstevný příběh, do kterého zapracoval jak hororové sršně, tak možná ještě hororovější vztahy mezi vězni a záhadu Haliánů.

Jana Rečková, *Léčit a zabít*

Lékařka se pokusila zabít studenta, který u ní byl na praxi. Zdá se, že to nějak souvisí s jedním podivným pacientem, který se čas od času objevuje na klinice. Nejkratší – dvanáctistránková – povídka této antologie ale není pouhou anekdotou, nese v sobě něco navíc.

Edita Duřková, *Účinky časoprostorového zlomu na zelená auta a náhodné stopaře*

Nadpis vlastně shrnuje obsah celé povídky – trochu bláznivá komedie, trochu anekdota, trochu černý humor.

Vlado Riša, *Závodník*

Z Masarykova okruhu rovnou do sofistikované budoucnosti – to je časový skok, který vytáhne hrdinu ze smrtelné havárie do světa, který je mnohem drsnější a tvrdší, než co kdy zažil. Vlado Riša si tu pohrál s motosportem, k němuž přidal další vrstvy zápletek včetně mírné romance.

Františka Vrbenská, *Studna pod jilmem*

V době antiky malé království těžce bojuje o svoji samostatnost. Několik rovin příběhu bojuje o čtenářovu pozornost, o víru, že právě tato časová dimenze je ta reálná – nebo snad je snem?

Soutěž národů

V seznamu najdete jen subjekty, které letos bodovaly, 1. bod za nominaci 3, potažmo 5 bodů za Cenu Akademie v některé kategorii. Více na stránkách Akademie www.asffh.org

08	07	06	05	04	03	02	01	00	99	98	97	96	Suma	Firma
25	9	26	27	34	29	18	16	16	9	3	10	8	230	Laser / Laser-Books
18	32	15	5	20	10	0	0	0	1	0	0	0	101	Triton
14	0	3	1	2	0	10	5	1	0	0	0	0	36	Albatros
9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9	Alman
5	5	5	8	1	1	0	0	0	0	0	0	0	25	Pevnost
4	11	2	12	5	11	17	7	14	17	7	6	16	129	Polaris
2	3	2	2	1	3	11	4	7	0	0	0	0	35	Straky na vrbě
1	1	2	5	3	5	7	1	3	3	9	9	9	58	Ikarie
1	1	1	1	1	1	0	1	7	7	6	6	3	36	Nová vlna
1	0	2	2	7	5	0	4	3	1	1	0	0	26	Beta – Dobrovský
1	3	5	0	1	0	3	0	0	0	0	0	0	13	Argo
1	0	0	0	0	4	0	0	0	7	0	0	0	12	Aurora
1	0	0	1	1	1	2	5	0	0	0	0	0	11	Fantom print
1	1	5	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	10	Wales
1	0	0	0	0	1	2	2	0	0	1	0	0	7	Euromedia/Knižní klub
1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	BB art
1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	Dokořán
1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	LIC

Lucie Lukačovičová, *Čas jít domů*

Časoděj dává sílu svým dětem, sílu pohybovat se v čase a procházet světy. Jenže něco Časoděje vysiluje, ničí ho a chce ho zlikvidovat. Jde to vůbec?

Adam Andres, *Není cesty zpět*

Krádež paměti, ztracený vynález, budoucnost lidstva. A také Pompeje dva dny před výbuchem Vesuvu. Stráž času neexistuje, a tak si musí lidé pomoci sami.

Čas a hrátky s ním patří do stálého repertoáru fantastické literatury bez rozdílu doby vzniku i národnosti autora. Vlado Ríša oslovil a poté vybral deset povídek, od nejkratší dvanáctistránkové po devadesátistránkový příběh Ondřeje Neffa, a nabízí nám široký repertoár od anekdot a humorných příběhů přes dobrodružství až po vážná témata. Není proto jednoduché jednotlivé příspěvky mezi sebou srovnávat, spíše to je třeba brát pocitově.

Dobrodružnou složku tu velmi odpovědně zastupuje Jarek Mostecký. Propracovaný vícevrstevný příběh, dramatické kulisy, vězeňské prostředí a vnější motiv ohrožení lidí Haliány jeho povídku staví do vedoucí skupiny pelotonu. Závodník Vlada Ríši je rovněž plnokrevným dobrodružným SF příběhem. Jeho hrdina je obyčejný kluk, životem dost otkaný, vybavený zdravým rozumem, který mu nakonec pomůže projít se ctí vším, do čeho byl vmanipulován.

Dalším okruhem antologie jsou příběhy, jejichž pointa je postavena právě na cestování v čase. Neffův instantní gladiátor a povídka Slávka Švachoučka a Adama Andrese do této skupiny patří, jakoliv jsou odlišné. Ondřej Neff z nich nejvíce

reflektuje naši současnost (a také minulost), rodina Staňkových by mohla klidně být vylosována z vašeho paneláku. Slávek Švachoušek využil postupy klasické SF a velmi působivě je domyslel způsobem, za který by se nemusel stydět ani Harry Harrison. Adam Andres využil několik zajímavých motivů, kterými cestování v čase doplnil a obohatil.

Blízko k sobě má několik dalších povídek Anna Šochová obratně manévruje v alternativních světech, dotýká se tu tématu komunistických režimů. Jana Rečková se soustředila na to, co ze své profese zná až příliš dobře – na odpovědnost lékaře za to, co dělá. Františka Vrbenská s poetikou a kultivovaností sobě vlastní vytvořila příběh, který prolíná mezi snovou a reálnou vrstvou tak dokonale, jak to jen jde.

Zůstávají nám tu povídky, které jsem nedokázal zařadit do žádné z předchozích kategorií. Edita Dufková se nepustila do „vážného“ tématu, pohrála si s myšlenkou, co by se stalo stopařovi, kdyby nastoupil do auta putujícího mezi časy, a vytvořila anekdotu, která je už z principu cyklická. Lucie Lukačovičová přistoupila k času a pohybu v něm z pozice fantasy, ale spíše se soustředila na prostředí, kterými její hrdinové procházejí, než na vlastní zápletku.

Antologie Časovír soustředí uje zajímavé práce na zajímavé téma, a přitom se neopakuje. Pokud máte rádi příběhy o cestování v čase, určitě se pobavíte, celková úroveň prací je vyšší než průměrná. Nehleďte v ní ovšem žádnou „velkou“ literaturu, i když několik povídek se všeobecných etických témat dotýká.

pagi

Hodnocení: 60%.

Časovír, editor: Vlado Ríša, obálka: Jan Patrik Krásný, Mladá fronta, edice Ikaros, 2008, 460 stran, 289 Kč, brožovaná.

Ako k SF prišli: ich prvý kontakt

Svety pod posteľou (Prvý kontakt Zusky Minichovej)

Prvý raz som sa so sci-fi ne-strela v útlom detstve, keď sme v televízii zachytili úryvok kultového seriálu Spadla z oblakov. Otec ho okamžite klasifikoval ako „ďalšia slovenská blbosť, to hádam nechcete pozerať“, ja som premúdrelo súhlasila a tak ma gurunský ošial kompletne minul (keď po pár rokoch začali vysielat Star-Trek Novú generáciu, bola som už voči názorom iných členov rodiny na „televízne blbosti“ našťastie dávno imúnna).

Skutočný kontakt s fantastikou som absolvovala v šere pod posteľou mojich rodičov. Vedená základným inštinktom všetkých detí (zvedavosťou) som sa v nestrážených okamihoch prehrabávala v knihách čítaných alebo dlhodobo pripravených na čítanie, v zažltnutých zošitových románoch a starých číslach Ikarié, stratifikovaných na mieste, kde by ma ktokoľvek hľadajúci najmenej očakával. Otec mal samozrejme v obývačke plnú skrinku sci-fi kníh, ale vyberať ich odtiaľ mi napadlo až oveľa neskôr. Vtedy som radšej vhupla „in medias res“, kde to mal práve otvorené a po pár odstavcoch sa rozhodovala, či má cenu si s tou knihou vôbec začínať.

Prvá poviedka, ktorá zaujala moju pozornosť a navyď sa mi vryla do pamäti – „Rad purpurovej ruky“ – pojednávala o hrdinských kozmonautoch na vzdialenej planéte, ktorí mali za úlohu doviezť vakcínu na umierajúcu Zem. Nemohli však vzlietnuť, loď bola príliš ťažká. Potrebovali sa zbaviť hmotnosti jedného muža. Ich riešenie ma fascinovalo: všetci členovia posádky si nechali amputovať ľavé ruky (okrem doktora, ktorý nemohol a trpko to ľutoval), nechali končatiny na cudzej planéte a s vypätím síl misiu splnili. Ich obeť nebola márna – zachránili ľudstvo a pritiahli ma k fantastike.

Veľmi rýchlo som zistila, že oproti príbehom o robotoch, kozmických lodiach a mimozemšťanoch sú bežné detské knihy suchopárne. Najväčší podiel na tom mali poviedkové zbierky (Asimovov „Ja, robot“, Tallove „Vlasy Bereniky“ – ten skvelý priekopnícky duch!) a antológie („Experiment človek“, „Roboti a androidi“). A samozrejme staré Ikarié, neskôr staré SF&F magazíny, ktoré otec kupoval väčšinou zlacnené z druhej ruky. Nemôžem nespomenúť ikariovskú poviedku z rannej tvorby Saši Pavelkovej „Malé dobrodružstvá obchodných letov“. V tom veku na mňa urobila viac než len literárny dojem (*Žena a Slovenka a píše sci-fi? Také existuje? To stojí za zamyslenie...*).

Na čítanie dlhších textov som mala trpezlivosť len vtedy, ak ma príbeh okamžite chytil (napr. „Prekrásny nový svet“). Preto

som aj neprelúskala mnoho Verneoviek – mali príliš veľa opisov a pomerne nízky výťažok fantastična na stranu. Pecinovského „Plástev jedu“ bola pre mňa vtedy jedným z najdesivejších hororov. „Když ještě žili lidé“ alebo „Vesmírnou odyseu“ som nepochopila a na dlhé roky odložila, aby tieto a podobné knihy začali časom plniť moje poličky a vytvárať súvrstvia aj pod mojou posteľou.

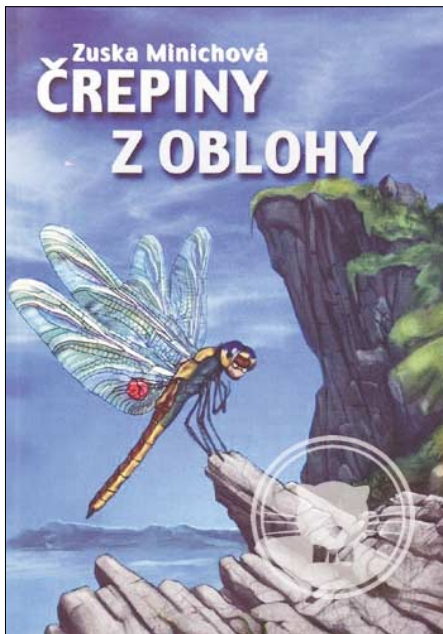
Mnoho stránok SF&F magazínov mi preplynulo pomedzi

prsty, než nadišiel čas na stretnutie so slovenským fandomom. Nejaký úplne neznámy čiernobradý tvor ma oslovil pri jednej z prvých návštev Brlohu a odporúčal mi (aký div!) slovenský sci-fi časopis. Nepovedala som nič a Fantáziu číslo 7 som si kúpila až po pár dňoch, keď zvedavosť zvíťazila nad počiatočnou nedôverou. Nasledovalo obdobie nesmelého fanúšikovstva, potom môj prvý a jediný list do Fantázie, na ktorom sa vraj redakcia dobre pobavila, workshop a uverejnená poviedka. Na Istrocone 1999 som dokonca dostala motivačný honorár v naturáliách – približne 500 g čokolády Milka financovanej z osobného rozpočtu čiernobradého redaktora slovenských poviedok, Hromovlada. To ešte nemohol tušiť, že sa raz stane mojim manželom a bude mi kupovať čokoládu po celý život.

V malých (no nepochybne štýlových) priestoroch Duny som si uvedomila, že scifistov je fakt veľa. Zažila som prednášku Františky Vrbenskej. Videla som Andrzeja Sapokowského, čo ma doviedlo k predsavzatí konečne si prečítať Zaklínača. V sobotu som si s Winom celý večer vymieňala neofanovské skúsenosti, až kým neodišli naozaj všetky autobusy, takže som peši absolvovala nočný pochod domov do Dúbravky. A v nedeľu moje kruhy pod očami zvečnil usmievavý fotograf, ktorého som až neskôr spoznala ako Jana Žižku a na ďalších Istroconoch ma s obľubou fotil zahryznutú do desiatej, alebo v iných kompromitujúcich situáciách.

Istrocon 1999 mi predstavil svojím spôsobom nový svet a stretnutia „redakčnej rady“ v kaviarni Tulipán (blahej pamäti) ma doňho nenápadne uviedli. Vedieť o existencii tohto sveta je úplne iné, než sa doňho po kúskoch infiltrovať, sledovať jeho premeny, prílív nových tvárí, odliv a návraty zaneprázdnených či znesvárených. A uvedomiť si, že sa stal prirodzenou súčasťou môjho života – veď kde inde by človek stretol ľudí, ktorí poznajú svety pod jeho posteľou?

Pôvodne pripraveno pro časopis Fantázia, redakcie ďakuje Ivanu Al'akšovi za svolení k prečišteniu.

na nejrůznější témata. Když jsem tam byla já, zrovna se řešilo, jestli v dnešní době existuje čistokrevný Čech. Vezměte si otevřené hranice a globalizaci a EU a možná brzy zjistíte, že asi ne. Protože tady žije hodně cizinců, kteří jsou i zároveň Češi, cítí se jimi být a nezáleží na tom, kde se narodili jejich předkové. Stejně tak Češi, kteří žijí v cizině, se sice mohou cítit trochu zmateně v zemi, do které přijeli, ale jejich potomci (pokud tam rodina zůstane) už budou spíš patřit do země, ve které se narodili. Už když se zadívám na svou rodinu, kde do minulosti je to asi v pohodě, protože si na žádného cizince nemůžu vzpomenout (ne že bych znala podrobnosti rodokmenu), tak budoucnost zatím spolehlivě zajišťuje sestra, která má děti s Afričanem (zatím dvě, ale u ní, stejně tak jako u naší kočky nikdo neví dne ani hodiny), takže tam je to... zajímavá divočina.

Asi hodinu před naším toužebně očekávaným čtením z *Černých snů* jsme s *Kristýnou Benediktovou* a *Kátkou Pražákovou* seděly na chodbě v prvním patře na podlaze pod oknem a „normálně“ si povídal (tento podrobný popis snad upozorní autora fotky: jsme na ni zvědavé, prosím, pošlete). Upozorňuji, že obal od sušenky, který bude patrně součástí fotky, nebyl náš.

Kolem čtvrté se v jedné ze tříd sešli zpočátku čtyři lidé: *Jarda Houdek*, který měl přednášku o vrakovém potápění, *Hanina*, já a pak slečna, kterou jsem patrně poprvé viděla na workshopu u *Jiřiny Vorlové* v roce 2006 (viz závěr). Zhlédli jsme množství fotek, které vznikly při potápění v Egyptě, poučili se o způsobu dorozumívání mezi potápěči a vyslechli povídání o tom, proč je tolik vraků lodí zrovna tam, kde vznikaly fotky, a co všechno se dá pod vodou vidět (nejen neuvěřitelné množství potápěčů a ryb, ale třeba i zrezivělé části aut, vojenská technika z druhé světové války, nebo lidské ostatky z jednoho nedávno potopeného trajektu – ty jsme neviděli, protože k nim se podvodní turista normálně nedostane).

Kolem šesté mě v bufetu odchytil *Honza Pavlík*, se kterým jsme se krátce zamysleli nad tím, proč my dva – jako fandové *Star Treku* – jezdíme i na cony, na kterých se s ním nesetkáme, a proč naopak fandové *Star Treku* (tedy většina) na ně nejedzí. K nějakému uspokojivému závěru jsme nedošli, protože na tohle by nám asi musel odpovědět čistokrevný trekkie. Za sebe můžu říct, že všemu ve sci-fi, tedy všemu, co mě zajímá, dávám přibližně stejnou důležitost. Když začínali vysílat *Star Trek*, zaujal mě svými díly *Arthur C. Clarke*. A pak jsem se jen letmo dotkla záhad a tajemna, výzkumu vesmíru. Následovalo psaní, přičemž

přišla řeč i na fantasy, kterou jsem delší dobu odsouvala kamsi do pozadí. Pro mě je toho prostě tolik, že si nemůžu vybrat jednu věc. Protože na všem je něco, co mě zaujalo.

Ještě jsem stihla zaběhnout na část přednášky *Pavla Vachtla – Odvážné a šílené projekty v kosmonautice*. Tam jsem s hrůzou zjistila, že science-fiction asi bude jediná cesta lidstva ke hvězdám, protože překážky, které nás čekají v realitě, jsou natolik časově náročné a některé v současnosti i technicky neproveditelné, že budeme nakonec rádi, tedy pokud si doslova nezasviníme atmosféru, když se na hvězdy budeme moci dívat alespoň v noci z okna. Možná jsem jen přehnaně pesimistická (to v tomhle případě vlastně skoro nikdy nejsem, a proto se teď nechápu), protože počáteční nezdar, jaké provázely první kroky člověka do vesmíru, mohou značit budoucí nečekaný úspěch, který nás třeba i dovede tam, kam se ještě dosud nikdo nevydal...

Z conu jsem odešla krátce před sedmou, v půl osmé jsem vyběhla z metra *U Anděla*, kde jsem v pohodě a bez výčitek předběhla frontu asi pětadvaceti lidí, abych si mohla v autobuse sednout. Případně jejich řeči jsem měla v úmyslu ignorovat.

Co ale moc ignorovat nešlo, byla neurotická babča, která neustále řekla, že se čas odjezdu autobusu posunul o tři minuty jen proto, že řidič byl tak hodný a chtěl nabrat co nejvíce lidí. Jenomže jsem jí nemohla nic říct, protože by se mohlo začít řešit i to, že mám být jedna z těch, která má do autobusu teprve nastupovat. Takže jsem zapadla do sedačky a spokojeně dřímala až do Příbrami.

Na závěr netradičně:

Shody jmen a záhadné sciifsky

Jak to napsat ve zkratce. Zhruba tak: Od roku 2005, kdy jsem *Haninu* poznala na jednom literárním serveru, jsme měly možnost řešit záhadu obestírající jistou *Petru Purketovou*. Totiž šlo o to, že já znala jednu slečnu toho jména a *Hanina* také. A evidentně nešlo o stejné lidi. Z mojí *Petry* se vyklubala pouze návštěvnice oněch literárních stránek, z té *Hančiny* *Petra* (teď už *Štarková*), která žije v Brně a kterou asi mnozí znáte z jejich povídek a z conů.

Druhá záhada mě zaujala letos, respektive právě na *SciFaConu*. Totiž tak, když *Jiřina Vorlová* v roce 2006 pořádala workshop u sebe doma, nikdo z nás netušil, že se dostaví dvě dámy stejného jména. Tehdy asi čtrnáctiletá slečna *Julie Nováková*, která byla i na *SciFaConu*, a pak paní stejného jména, ale zhruba tak ve středních letech. Mno, a mně pořád vrtá hlavou, která z nich byla uvedena v programu conu coby čekatelka na vydání svého prvního románu.

Ono kdybych měla zájít do detailů, tak znám i jednu svou jmenovkyni. Jenomže ona se narodila zhruba před pětadesáti lety. Ale, jedna samolibá vložka na závěr, je také fajn J.

A tím se loučí mírně schizofrenická autorka reportáže

Jana Dvořáčková

Mike Resnick (ed) – Kdo je vrah?

Nakladatelství Albatros nedávno připravilo pro scifoidně a detektivně pozitivní čtenáře sbírku povídek, která kombinuje právě oba zmíněné žánry. Příhodný název a vkusná obálka – lákadlo na peněženku zcela očividné. Odpovídá však obsah vábící anotaci?

Inu odpovídá. Kniha skutečně obsahuje povídky, které kombinují sci-fi motivy se stylem vyprávění drsné detektivní školy R. Chandlera. Rovných osmnáct povídek s rozsahem povětšinou okolo dvaceti stran má velmi podobný námět, ale odlišné zpracování. Zapříčinil to už sám editor Mike Resnick, protože autorům diktoval náměty sám, což nám přibližuje v krátké předmluvě:

„Kdysi mi redaktoři z nakladatelství DAW Books prozradili, o co mají zájem, a já si sedl a vytvořil několik tuctů vrahounů a každého vybavil nějakým sci-fi motivem. Většinou to bylo jen několik vět, občas se text natáhl na půl strany. (Úryvky tohoto scénáře najdete před každou povídkou.) Pak jsem vybral autory, kteří se měli objevit v této knize, a každému dal vybrat ze dvou nebo tří variant scénáře. Vrazi byli rozebráni, smlouvy podepsány, stanovena uzávěrka a já doufám, že budete s výsledkem spokojeni stejně, jako jsem byl já.“

Sbírka je celkově velmi profesionálně koncipovaná. Před každou povídkou je odstavec o autorovi (jsou zastoupeni nejen otřískaní harcovníci hvězdných mlhovin, ale například také členové lokálního fandomu či spisovatelé jiných žánrů). Dále navazuje kurzívou psaný námět, který autor dostal jako zadání.

Lidský diplomat je nalezen mrtev na velvyslanectví mimozemských civilizací. V době vraždy tu bylo 17 mimozemšťanů a každý z nich tvrdí, že je vrah. Mluví snad pravdu? Jak vyslechnout možného pachatele, když mimozemšťané dokážou dokonale lhát...

Kniha jako celek je pak klasickým zástupcem podobně koncipovaných sbírek. Povídky kolísají od takřka geniálních po téměř nečitelné, přičemž se ale většina drží těsně nad průměrem. Za podrobnější zmínku určitě stojí třeba příspěvek od Rogera MacBride Allena s názvem Podíl Detchela na polidštění opice. Z knihy vyčnívá jak pupínek na čele jódujícího teenagera, prostě si jí nejde nevšimnout. Jako jedna z mála hraje nikoliv na pochmurnou chandlerovskou notu, ale je příběhem svěžejším než lístek máty peprné. Čistě humorný děj přetéká absurdními situacemi, které vyplývají ze skutečnosti, že v budoucnu se lidstvo setká s inteligentní rasou mimozemšťanů, jež ale mají lehký problém rozlišovat lidi od opic. Šimpanze tedy považují za poněkud „zaostalé“ človíčky.

Země se snaží mimozemšťanům vyjít vstříc, a tak všechny chovatelské stanice opic prohlásí za „léčebny duševně chorých“, aby nemuseli šimpanzům dávat volební práva, jak požadují příchozí z hvězd. Vše se ale zkomplikuje ve chvíli, kdy do jedné z takových „léčeben“ přijíždí mimozemšťan ze všeho nejvíce podobný bambusovému keříku a pln odhodlání všechny duševně nemocné „lidi“ vyléčit. Škoda jen, že se mu ty humanoidy pořád pletou, a tak místnímu personálu s oblibou nabízí banány a po opicích požaduje odpovědi na své sofistikované

otázky typu: „Kdyby vy všichni příbuzní navzájem být jinak než s výsledkem přímé sexuální kongresové schůzky, není to případ, že vaše rodinné vztahy prosáknout do pohlavní styk jiných?“

Povídka vyniká ještě jednou věcí – a to formou. Text je ve své podstatě dopisem od pracovníků chovného ústavu šimpanzů, který osvětluje tragické události, jež se staly při pobytu mimozemšťana na stanici. Text je často formální a onu formálnost využívá k výborné komice. Už jen jednotlivé odkazy, kterými se text hemží a které odkazují na konec spisu, kde jednotliví účastníci vysvětlují blíže svůj subjektivní dojem. Např.: 25. Doktoři Nestleroth a Higgins si přejí vložit slova „pro něj“ před slovo „brilantní“.

Ale povídka od Allena není jediná, kvůli které má tato sbírka smysl. Michael A. Stackpole přispěl příběhem s názvem Jen pro tu myšlenku, který vypráví o detektivovi s telepatickými schopnostmi. Příběh přímo prodchnutý atmosférou zakouřených barů, drsných mužů s klobouky staženými do čela a vlnadnými ženami, které přinášejí pouze potíže. Celou povídku jsem si neskutečně užil a ze všech těch příběhů, které se snaží napodobovat Chandlerův styl, je právě tato oním profesním vzdáním účty a nikoliv parazitováním na něčem, co vymyslel někdo jiný.

John DeChancie nás zase zavede do budoucnosti, kde lidé žijí už jen on-line a jejich tělesné schránky chřadnou v rozpadajících se domech. Příběh pochmurný a plný temných motivací, které tepou pod spánky obyčejného člověka, jenž se nikdy nechtěl stát vrahem, ale běh událostí ho k tomu donutil.

V povídce Ztráta fáze od Anthony R. Lewise se zase seznámíte s velmi sympatickým detektivem, který má velkou slabost pro ženy. A vůbec mu nevadí, že není člověk, ale delfín. Originální nápad a příjemné zpracování zaručují chutné čtenářské sousto.

Takto by se dalo pokračovat dál, protože povídek je hodně. Bohužel je ale na některých znát svazování tématem, které diktoval Mike Resnick. Zápletka je většinou dobrá, ale dozvíte se ji už v úvodním odstavci a rozuzlení je občas až příliš šroubované. Snad nejhůře z toho vychází příspěvek Judith Tarrowé pojmenovaný Stopy a slova. Děj je zmatený a plný nesouvislostí. Závěrečné rozřešení je krkolomnější než poslední výstup Manuela Berouska.

Jak tedy sbírku Kdo je vrah? zhodnotit jako celek? Vlastně jako každou jinou podobnou sbírku. Ono otřepané: „Kniha obsahuje vynikající povídky, několik průměrných a také pár špatných. Každý si ale najde svého favorita, příběhy, na které bude rád vzpomínat, a knihu tak lze doporučit každému příznivci žánru.“ Jo jo – to se dá s naprostým klidem aplikovat i tady. Takže pokud máte rádi detektivky a zelené mužičky jakbysmet – knihu si klidně kupte. Minimálně pro těch pět šest výborných a pět šest průměrných povídek – na oněch pět šest nepovedených kousků... rychle zapomenete.

Celkové hodnocení s hlavou nad vodou: 60%

Petr Časlava

Meluzína, strašidlo jménem Ronwain

„Vítejte ve městě, kde víra je poslední záchranou lidstva před nocí a strachem. Kde se napůl opuštěným vesnicím civilizace raději vyhnula a zanechala je v bahně mýtů a pověr. Zato hrdost měst se tyčí do výše, bohatá a velkolepá.“ Darkwood – Sanatorium choromyslných a podvržených, samo ještě ve městě, stojí na hranici lesa, kde dosud přežívají tvorové z počátků lidského věku. Lesa, kde každý chybný krok je jistá zkáza, a když prší, z nebe padá krev. Les se krmí. Otvírají se požárky, jámy šílenství, které do sebe vtáhnou vše, včetně skřítcích duší.

Ema Hockaday prochází potupným rituálem sanatoria. Dostává spodní prádlo, bílou košili a zubní kartáček. Na jiné věci pacienti nemají nárok. Život v Darkwoodu svou strohou jednoduchostí ubíjí všechno snění. Děti zapominají, že v jiném čase v jiném těle žily jiné životy a... umírají. Emě se podaří vymanit ze „stáda“. Stává se pomocnicí doktorů, kteří mají na starosti jejich blok – Blok F. A přesto všechno není v pořádku. Proč jí v neděli, kdy je méně práce a doktor Rabble v sanatoriu není, narůstají křídla a na paži jí usedá bílá sokolice? Je blázen, který trpí bludy, nebo je šílený svět okolo? A kdo je nahý hoch, který ve společných sprchách chytá ryby?

Ema vyhledává samotu, nechce se přátelit se svým okolím. Čtenář je zatažen do jejího vnitřního světa a spolu s ní tápe. Zvládnutí dětských a dospívajících hrdinů je vůbec autorův klad. Na rozdíl od jistých nejmenovaných, leč velmi populárních anglických cyklů s mladinkými hrdiny působí Netíkovy postavy za všech okolností uvěřitelně a skutečně: „*Malý princ, ještě nedospělý kluk, má Alenku. To jen ona je tu sama. Jako člověk měla rodiče, měla bratra. Jako podvrženec nemá nic. Nesmrtelnost, která je jen hlubokou temnou studnou pod jejíma nohama. Ta studna je tisícer životů, ale ona nevidí ani pár metrů pod sebe. A hlasy dole na ni volají.*“

Tvrdohlavě odmítá chlapce Asheda, přesto, nebo právě proto, že jejich osudy jsou propojeny. Jenže to bylo v jiném světě, tak dávno, že vzpomínky téměř zmizely. Něco ale zůstalo: vlak řítící se nocí, bohatě vybavená komnata, kde kdysi spolu s Ashedem na druhé konci sanatoria žili, a Emin bratr. Mladší bratříček, spolu s ní sdílel osud dětí ulice, dokud mu jeho sestra neprovedla něco... Nevíme. Je to důvod, proč je v Darkwoodu, nebo jen jedno z vysvětlení?

Ale Emu obklopuje více záhad. Třeba vzpomínka na Temný les: „*Kdysi tu jela na svém bílém koni se stříbrným postrojem, ve zbroji s kožešinou. Jaký důvod měla pro tu cestu? Stařena řekla, že byla smutná. Možná sem jela někoho hledat mezi mrtvými. Možná už neměla nikoho, tak chtěla zemřít. Hrdá paní na bílém koni jedoucí do války skončit svůj příběh i žal.*“

Samotný příběh je dějově více rozvrstven, než tomu bylo u Zeleného skřítků (předchozí knihy série Sanatorium podvržených), kde šlo víceméně o jednu dějovou linii s nečekaným vyústěním. Některé vedlejší zápletky, které nebyly v Zeleném skřítkovi dokončeny, jsou v Meluzíně lehce naznačeny nebo se o nich mlčí a místo starších příběhů nastupují nové, opět s otevřenými konci.

Stejně jako v Zeleném skřítkovi je zde hodně postav. Některé jsou čtenáři první knihy o Darkwoodu známy. Zatímco v Zeleném skřítkovi byly však všechny perfektně prokresleny, u Meluzíny se mi několikrát stalo, že se mi popletla jména a v závěru se postav vylouplo opravdu příliš. Na konci knihy jsou naštěstí hlavní aktéři vyjmenováni s tím, co umí a jaké je jejich postavení v šerosvitném skřítcím světě. Poslední stránky slouží jako dodatky. Vysvětlení jednání jednoho z kardinálních zlounů najdeme právě tam, i když by to patřilo spíše do vlastního příběhu a mně není jasné, proč to tam autor nezařadil. Motivy jednání některých postav pak chybí úplně a čtenář si je může v lepším případě domyslet.

Je milé, že se příběhem několikrát mihne Zelený skřítek Bo, pochopitelně vždy způsobem jemu vlastním. I když záložka knihy slibuje, že čtenář najde odpověď na všechna tajemství Darkwoodu, mohu ho ujistit, že po přečtení jich stále ještě dost zůstane. Budeme si muset počkat na další pokračování s názvem *Tanečnice, věc jménem Sined* – vyprávění o asi nejtajemnějším skřítkovi z celého sanatoria.

Pro čtení Meluzíny není nutné znát obsah Zeleného skřítků, na druhou stranu, kdo si přečte Zeleného skřítků po Meluzíně, bude mu sice jasnější, ale také méně tajemný. Darkwood, jeho příběh a propletené osudy skřítcích obyvatel ocení každý, kdo si chce na chvíli odpočinout od zběsilých akčních nářezů a vznešených heroických ság. Je to sice pohádka, ale jak říká záložka – moderní (moderní fantasy), tudíž podle toho drsná a skřítcí krev teče stejně rudá jako ta lidská. Knihu navíc doprovází krásné ilustrace paní Netíkové.

Ale pozor, autor vás při čtení nutí přemýšlet! Proto nedoporučuji číst Meluzínu porůznu v dopravních prostředcích, ale raději v klidu doma.

Hanina Veselá

Výpisky z četby

Nevyexplodovaná smrtelná vajíčka [ruční granáty] opustila hnízdo a rozkutálela se po podlaze havarovaného vozu.

Celá operace trvala dobře hodinu, během které přihlížející [drsní vikingové] ani nedutali.

Z deníku BB (část devatenáctá) – Změna je život

(BB = Blbá Blondýna = mimikry ženy středního věku, úspěšně zabírající zejména v pražském dopravním provozu a při komunikaci s muži obecně).

Jak si vedeš v nové práci – zeptal se mě včera Zdeněk Ram-pas. Nadechla jsem se, abych na něj vychrlila intimní podrobnosti, když mi došlo, že ho nejspíš nezajímá, jak se mi daří, ale urguje příspěvek do Blbé Blondýny, neb se blíží uzávěrka Interkomu. A tak pro své čtenáře (konkrétně pro ty tři, o nichž vím, že mě občas čtou – Zdeňka, Evu Hauserovou a Karla Jedličku, které tímto zdravím) odpovím na úvodní dotaz:

Mám se jinak než dřív. Po dvaceti letech života na volné noze v režimu OSVČ jsem podepsala svou první pracovní smlouvu a stala se státním zaměstnancem, díky čemuž zažívám mnohá vzrušení, které vám – zaměstnáváním – jsou důvěrně známá, mě však uvádějí v úžas a vytržení. První stravenky (bohužel regionální, neudatelné jinde než ve dvou podnicích v Kroměříži). První dovolená (pro letošní rok ovšem činící pouhých 16 dní). Pracovní doba 7,30 – 15,30 hod (nutící mě k záchvatům smíchu pokaždé, když kolem půlnoci zavírám počítač po odeslání posledního pracovního mailu. Ale lepší se to – po dvou měsících pracuji už jen 12 hodin denně!). Třicetiminutové pauzy na oběd (fakt se v této době stíháte najíst? Blondýně se to nějak nedaří...). Rozpočtová pravidla státní organizace s účelově vázanými financemi (učím se znát ISPROFIN, předběžnou kontrolu a jiná sprostá slova). 72 chytrých, milých, ustrašených i podlézajících podřízených (jejichž jména, posty a tváře bylo třeba zapamatovat si během několika prvních dnů).

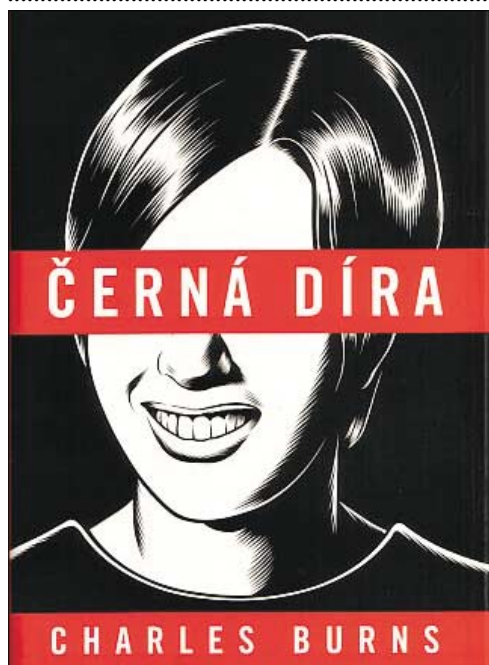
Krásná Kroměříž, kde trávím většinu týdne (bohužel nacházející se 350 km od mého bydliště – pro blondýnu je atlas nepřítel, ale asi jsem se měla do mapy podívat před podpisem pracovní smlouvy...). Přespávání na půdě dvě stě let staré budovy bývalého reálného gymnázia (v noci můžu sprintovat po schodištích a poslouchat vzdechy strašidel, měkké tlapy našlapujících myší a cvakání zabezpečovacího systému). Šest hodin spánku a trvalé nevyspání. Samota rozhodování a odpovědnosti i radost nad úspěchy, které jsou z počátku více viditelné.

Vylepšení manželského života (jsem tak málo doma, že se nestačíme hádat) a vztahu k pubertákům (hodnota pořádku v dětském pokoji značně devalvovala). Méně sexu a více známých. Rychleji plynoucí čas a žádný na čtení.

Jak si vedu v nové práci by musel vyhodnotit někdo jiný (příležitostně požádám pana ministra o příspěvek pro Interkom), čarodějnicím jakéhokoli věku nemohu podobnou změnu než doporučit. Nudu zahání (nevím, co dřív), zvedá sebevědomí (určitě se najdou další zaměstnání, kde vezmou šilen-ce schopného pracovat do úmoru), bystří mozek (každý den čekám, že hlava přestane přijímat nové informace, ale kupodivu se ta postarší holka stále drží). Padám na pusy, lapám po dechu, ale bojuji. Jak taky jinak, že? Prostě nelituji.

Vaše Blbá Blondýna

Daniela Kovářová
(20.7.2008)

Charles Burns: Černá díra

Měli jste pocit, že vaše puberta (akné, trapné první sexuální zážitky, úděsné mejdany, odporná chuť laciného alkoholu) byla něco příšerného? Charles Burns vám ve svém zásadním grafickém románu vysvětlí, že to byl ještě čajíček.

Střední škola na americkém maloměstě – to je podle mnoha hororových i jiných autorů (v čele se Stephenem Kingem) pozemská obdoba pekla. Charles Burns tuto představu dovedl do dokonalosti.

Jsme na okraji Seattlu v polovině 70. let 20. století. V době, kdy středoškolaáci jsou už rovnýma nohama v sexuální revoluci a kouří marjanku, být hipíkem už sice vyšlo z módy, ale David Bowie je se svými kostýmy přeci jen ještě „trochu moc divnej“.

Do života protagonistů drtivě dopadne nová pohlavně přenosná nemoc, která postihuje jen teenagery a která jim způsobuje různé bizarní mutace: druhá ústa na hrudi, malíčky růžky, svlékající se hadí kůže... A bude hůř. Lidé se začnou měnit i uvnitř. A začnou i umírat...

Charles Burns své hypnoticky děsivě krásné veledílo vytvářel deset let. To zní hrozně, když si ale pozorněji prohlédnete jeho černobílou dokonalost, rafinované symetrie dvoustran, působivá opakování motivů a nevidané zdařilé zachycení početných postav, spíš se podíváte, jaktože mu to netrvalo let dvacet. (Převzato, líp bychom to nenapsali :-)

Vydal BB art, přeložil Richard Podaný, cena 499,- Kč

LIDŠTINY: Pokryjeme vás neviditelnem

Když ho máme, tak ho buďto pečlivě skrýváme, nebo naopak veřejně se jím chlubíme. Co to je? Zlato!

Zlato a drahé kameny budí tolik vášni. Proč vlastně zlato? Odpověď je jednoduchá – je vzácné! Navíc, jsou z něj šperky a dekorativní předměty nepodléhající vlivu prostředí, je výborně kujné a tažné... elektricky i tepelně vodivé... geolog Petr Morávek ho nazývá konstantou v historii lidstva... zlato bylo, je a bude drahý kov se stále větším množstvím využití.

Starověké národy pokrývaly plátky zlata sochy svých božstev, v budoucnu budeme možná pokrývat nano zlatem předměty, které by měly zmizet.

Andreas Alú a profesor Nader Enghelt z University of Pennsylvania v roce 2005 nabídli velmi originální teoretickou možnost, jak učinit věci neviditelnými, a svoji roli tam hraje i zlato. Jak tedy věci oku učinit neviditelnými? Vědci navrhli jejich povrch prostě pokrýt speciálním „povlakem“, který je pro lidské oko vymaže ze světa.

Jejich teorie nevaří z vody, ale je založena na předchozích sledování chování světla a řídí se fyzikálními zákony.

Vědci k vymizování věci chtějí použít vlastnosti plazmonů – kvazičástic, kterými byla objasněna schopnost světla s určitou vlnovou délkou projít skrz kovovou desku s otvory. Jinak také povrchové plazmony – speciální elektromagnetické vlny, které se šíří na rozhraní mezi dielektrikem a některými kovy – zlato, stříbro, hliník... v infračervené oblasti spektra blízké viditelné oblasti a v té viditelné. Vnikají několik desítek nanometrů do kovů a několik stovek nanometrů do dielektrika.

Model těchto dvou vědců je založen na základní koncepci vidění – čili vidíme jen to, od čeho se odráží světlo, či je pohlcováno. Pokud se tomuto procesu podaří zamezit, nevidíme nic – a oni odrazu světla chtějí zamezit prudkým snížením rozptylu světla. Chtějí k tomu použít „plazmonový“ povrch, který by rezonoval s frekvencí odraženého světla.

Dielektrická propustnost takového materiálu musí být velmi nízká nebo dokonce záporná.

Výpočty ukazují, že předměty sférických a cylindrických tvarů nebudou světlo odrážet skoro vůbec. Pokud se takovéto předměty ozáří světlem určité vlnové délky, jejich viditelné rozměry se tak zmenší, že prakticky zmizí.

Podle odborníků se tento efekt „úplného ztracení se“ získá lépe v tom případě, jestliže je rozměr objektu roven délce světelné vlny. Takže neviditelnými se v současnosti mohou stát mikroskopické věci.

Podle Alú a Enghelta jimi předložená technologie bude využitelná v různých oblastech – například ve zvýšení rozlišení

mikroskopů. Vědci předpokládají, že letadla pokrytá plazmonovou vrstvou zmizí i z obrazovek radarů. Jen jedno nevědí, jestli vlastně vůbec někdy jejich teorie půjde realizovat.

Trochu podobný nápad jako předchozí dva fyzici měl před sedmi lety i profesor katedry kvantové a optické elektroniky Uljanovské státní university Oleg Gadomský. Svůj vynález pojmenoval „čapka nevidímka“ a nechal si jej patentovat jako „Způsob přeměny optického vyzařování.“ Není to samozřejmě žádná čepička na hlavu, ale speciální roztok, který umožní předměty zneviditelnovat. Je to první patent na světě, který se týká takovéto oblasti.

Vtip jeho vynálezu tkví v tom, že pokud se vytvoří vysoce jemná svrchní vrstva z koloidních částic zlata, tak předmět, který jí bude pokrytý, se stane neviditelným. Nanočástice koloidního zlata mají schopnost neodrážet světlo. Ovšem toto všechno platí pouze pro statické předměty, při pohybu se mění frekvence vyzařování a předmět se v pohybu demaskuje.

Musím upozornit, že samozřejmě i tento způsob, jak získat dokonalou kamufláž, je zatím pouze teoretický a existuje ve formě rovnic a formulí. Vyzkoušet si svůj vynález v praxi se Gadomskému ještě nepodařilo – důvod je velmi prostý, nejsou peníze na zlato. Jestli jsou jeho výpočty správné, a budou opravdu fungovat, se dozvíme, pokud vědec sežene bohaté sponzory.

Tolik ke zlatu a neviditelnosti, ke zlatu samotnému nemá cenu nic psát, neb tuto práci již vykonali jiní. Nejnovější kniha o tomto drahém kovu, která nedávno vyšla v edici Kolumbus / Mladá fronta, je kniha Petra Morávka – Zlaté doteky pěti kontinentů. Podle názvu je jasné, že autor se zabývá historií zlata a jeho těžby na všech kontinentech plus ještě na našem území – velký prostor geolog věnuje jišovskému zlatu.

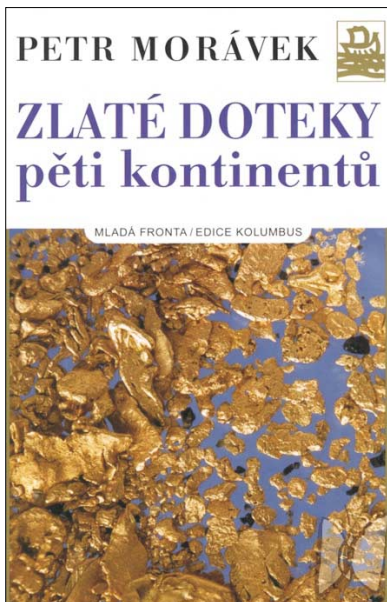
Je-li Petr Morávek se celý život jako geolog zabýval těžbou zlata a vším s tím spojeným, tak i tato jeho další kniha je opravdu po odborné stránce dokonalá a kupodivu i čtivá.

JITA Splítková

Výpisky z četby

...měli kolem sebe siluetu sinavého svitu, asi jako Panenka Maria na barvotiskových obrázcích z Vatikánu, z Lurd či jiných obskurních katolických tržišť...

„Nebor si Boha do huby, šmejde,“ pronesla Andrea Ihostejně, jako by přes mobilní volbu objednávala mikrovlínku páté generace, tedy tu, co přehrává folklórní melodie podle způsobu přípravy jídla z toho kterého evropského regionu.

KVARK

4/2008

Je to už 178 let, co lord Alfred Tennyson napsal báseň *Kraken* (*The Kraken*, 1830). A je to už 57 let, co kohosi v redakci *The Magazine of Fantasy and Science Fiction* napadlo tuto báseň, evidentně kvůli jejímu fantastickému námětu a zdrojovému významu pro SF a F, zařadit do únorového čísla roku 1951. (To číslo vůbec bylo nějak celé ukrutně literární, protože v něm vyšla také fantastická povídka Daniela Defoa *Přátelský démon*.)

Tennysonův *Kraken*, který vyšel poprvé ve sbírce *Poems, Chiefly Lyrical*, zpopularizoval dříve nepřilíh známou skandinávskou bájnou obludu natolik, že ji dodnes známe všichni (i když dle chuti a zálib někdo z poezie, někdo z mytologie, někdo z filmu *Souboj Titánů* a někdo dokonce z oduševnělé tvorby dua Těžkej Pokondr).

Kraken vznikl patrně ve fantazii skandinávských námořníků, podnícené vzácnými pozorováními reálných obřích hlavonožců. Do povědomí veřejnosti ho dostal roku 1752 bergenský biskup Erik Pontoppidan, jenž ve svých *Dějínách Norska* líčí, že tato obluda číhá na svou kořist u norských břehů. Podle něj sice od krakena, velkého „jako menší ostrov“, největší nebezpečí nehrozí ani tak přímým útokem, jako spíše vírem, který vzniká, když se monstrum potápí, nicméně pokud už k napadení dojde, je prý kraken s to chapadly stáhnout pod hladinu i tu největší loď. (Všechny důvěřivé diváky *Souboje titánů* tedy můžeme ujistit, že – podobně jako několik dalších postav tohoto svěžího díla – Kraken nemá s řeckou mytologií nic, opakují, NIC společného.)

Tennysonova slavná báseň ovšem „obyčejnou“ mořskou příšeru obohatila o biblický rozměr, vyjádřený v posledním verši, jenž spojuje první a jediné vynoření se po věky spícího krakena s koncem světa či soudným dnem. Tady Tennyson ve své bujně představivosti vlastně křížil Krakena s biblickým Leviathanem.

Krakenova pohostinská vystoupení v literatuře (převážně, ale nikoli jen fantastické) se od té doby počítají na desítky. Obří hlavonožci se najdou ve verneovkách, ale svým způsobem sem patří i Lovecraftův Cthulhu a Tolkienův Pozorovatel, jenž v jezeře stráží zadní vchod do Morie. Ano, o obou těchto bytostech, ač tak nejsou nikde explicitně nazvány a ač jejich popis je přinejlepším vágní, literární vykladači mluví v souvislosti s inspirací Tennysonovým krakenem. (I když odborníci upozorňují, že klasické literatury znalý Tolkien by pravého krakena nikdy, NIKDY neumístil do sladké vody.)

Kraken se coby součást erbu jednoho šlechtického rodu mihne v Martinově *Písni ledu a ohně*, osobně se předvede v *Dobrych znameních* Neila Gaimana a Terryho Pratchetta – a není to tak dávno, co na jednoho krakena, tentokrát ale las-

KRAKEN: letmé slovníkové heslo s trochou poezie

kavého znalce všech jazyků, jsem narazil při překladu dětské fantasy Evy Ibbotsonové *Ostrov tet*.

To vše spískal převážně Tennyson svou básní. Jedná se vlastně o mírně nepravidelný sonet, typem podobný spíše Petrárkovi než Shakespeareovi: patnáctiřádkový, s poněkud divočejším rýmovým schématem ABABCDCEFEAAFE (kde navíc poslední dva rýmy „A“ tvoří stejná slova jako na prvním a třetím řádku) a s harmonickou tečkou vytvářenou tím, že poslední řádek jediný nemá deset, ale dvanáct dob.

A protože tato báseň, nakolik se mi podařilo zjistit, nikdy nevyšla v českém překladu, pokusil jsem se ctěným čtenářům pro povznesení jejich hloubavých myslí posloužit vlastním skromným pokusem o první český převod:

Alfred Lord Tennyson / The Kraken

Below the thunders of the upper deep,
Far, far beneath in the abysmal sea,
His ancient, dreamless, uninvaded sleep
The Kraken sleepeth: faintest sunlights flee
About his shadowy sides; above him swell
Huge sponges of millennial growth and height;
And far away into the sickly light,
From many a wondrous and secret cell
Unnumber'd and enormous polypi
Winnow with giant arms the lumbering green.
There hath he lain for ages, and will lie
Battening upon huge sea-worms in his sleep,
Until the latter fire shall heat the deep;
Then once by man and angels to be seen,
In roaring he shall rise and on the surface die.

Lord Alfred Tennyson / Kraken

Pod třeskem vod tam v horních hlubinách,
Níž, ještě níž, v propasti bezedné,
V předvěkých, tvrdých, nerušených snách
Spal kraken; prchlo světo dne
Zpod jeho boků: nad ním hustý vír
Tisíc let starých, obřích hub a řas.
Z dále se line siný světla třas
A z krásných jeskyní a skrytých škvír
Nespočet polypů své paže k světlu vine
V zelené hloubi stínu zas a zase.
Tam ležet bude dál, ač věčnost plyne,
Polykat obří červy ve svých snách,
Až ohně konce vzplanou v hlubinách;
Pak andělům i lidem vidět dá se,
S řevem se vynoří a na hladině zhyne.

Richard Podaný

Civilizační šok: Vyprávění pojaté jako příručka pro potenciální emigranty

Část čtrnáctá: O vědě aneb rána do vlastních řad

Kolem roku 1980 jsme na gymplu zkoušeli s kamarádem psát sci-fi povídky o raketách a letech k planetám. Ve stejnou dobu zaměstnávala NASA desetitisíce lidí na stejném projektu. Pro nás fantazie, pro jiné zaměstnání na plný úvazek. V následující dekádě proletěly sondy Sluneční soustavou a my na to koukali s otevřenou pusou. V Americe člověk nemusí být vojenský pilot, aby mohl nějak přispět ke kosmickému výzkumu. Stačí, když je dobrý elektrikář nebo strojař, a místo v NASA nebo Jet Propulsion Laboratory (JPL) se najde.

Po letech jsem navštívil mys Canaveral. Nechali nás nahlednout oknem do sálů, kde se ve sterilním prostředí balily sondy do zlatých fólií před odletem na Mars. Později jsem přečetl knihu, kde Steve Squyers, výzkumník na Cornellově univerzitě v Ithace (stát New York) a šéf týmu marsovských traktůrků Spirit a Opportunity popisoval, jak léta navrhoval vědecké přístroje pro kosmické sondy, až jeho tým u NASA uspěl a zbytek je dobře známý. Obě vozítka stále brázdí Mars se zarputilostí stopadesátiletého psa (přežily očekávanou dobu životnosti víc než desetkrát).

I mě by bavilo podílet se na kosmickém výzkumu. V mém oboru analytické chemie to dokázal Richar Mathies Ramsey z Kalifornské univerzity, který se zabývá miniaturizací separačních procesů. NASA pošle příští rok na Mars jeho miniaturní chemickou laboratorii. Jestli najdeme ve vesmíru chirálně čisté aminokyseliny, bude to dobrý indikátor života.

Tolik na úvod k dalšímu tématu. Jedna z neodolatelných mucholapek na české vědce je prestižní úroveň amerického výzkumu. Kdo by nechtěl pracovat na projektech, které mění svět? Pokud máte doktorát a zajímá vás sekvenování lidského genomu, proteomika, vývoj nových generací léků, materiály budoucnosti nebo velký studený vesmír, můžete se přidat. Platy jsou slušné, vědci motivovaní a laboratoře plné přístrojů. Můžete experimentovat od rána do večera, a pokud něco vymyslíte, je celkem jisté, že vaše výsledky najdou uplatnění v praxi.

Jestli prahnete po akademické kariéře, můžete se ucházet o místo na prestižních univerzitách, které definují světovou vědu. Odložte falešnou skromnost a tvařte se na pohovor sebevědomě. Pokud jste právě dokončili doktorát a máte dobré doporučení, je téměř jisté, že vás přijmou. Tím se octnete ve světě vyšších vědeckých ambicí, než je v České kotlině zvykem.

Zatímco na českém ústavu jste s mizernou produktivitou (papírování, granty a zase papírování) jen kopírovali Američany, za tři až pět roků pobytu za oceánem začnou oni kopírovat vás. Jak se budete prodírat mezi známé tváře na vědeckých konferencích, pořadatelé symposií si vás všimnou a začnou vás žádat o přednášky, o které jste dřív těžce bojovali v nelibostné konkurenci. Nej dřív to budou menší symposia, ale po deseti – patnácti letech se můžete proklestit na místa plenárních řečníků na předních symposiích oboru. (Poznámka pro lai-

ky: Plenární jsou prestižní úvodní přednášky, bývají hojně navštěvované a trvají 30-45 minut. Běžné přednášky jsou omezené časem 15-20 minut. Být v pozici zvaného plenárního řečníka je příjemné. Už proto, že vám pořadatelé odpustí konferenční poplatky, který může být mezi pěti sty a tisíci dolary, a případně uhradí ubytování.) Nakonec to dojde tak daleko, že budete muset pozvání odmítnout, protože přestanete stíhat.

O úrovni české vědy napovídá, že se díky celoživotnímu tahu na bránu do této lichotivé pozice vypracovalo jen několik málo českých akademiků. Abych nebyl příliš tvrdý k české vědě, podotýkám, že i stará Evropa žije ve stínu USA. V první dvacítce za rok 2004 je 17 univerzit z USA, dvě z UK a Tokijská univerzita (seznam sestavila Jiao Tongská univerzita z Číny). Aktuální žebříček podle španělského Centro Superior de Investigaciones Científicas z roku 2008 tvrdí, že prvních 24 univerzit na špičce je z USA. Oba žebříčky přidělují body za úspěšné absolventy, nositele vědeckých cen, za kvalitu současného profesorského sboru (zase ti laureáti cen), vědecké citace, velikost a tak dál. Z toho je zřejmé, že pokud toužíte po společnosti laureátů Nobelovy ceny, jděte na západ, mladý muži/ženo.

Jak si USA vybudovalo tak skvělou pozici, není úplně jasné. Kdyby bylo, šlapou jim ostatní na paty. Několik faktorů se pokusím objasnit v následujících řádcích. Ani dýchavičnost současné české vědy není jednoznačně vysvětlitelná. Jako skoro ve všem se dá hodit lejno na komunisty. Ti po roce 1948 zplundrovali celá odvětví věd, aby místo nich plánovaně podporovali jiná, strategicky a vojensky důležitější. Jenže rozplánovat vynálezy na pětiletky se nedá. Díky nedostatku valut na přístroje a všudypřítomné cenzuře nezávislého myšlení vesele chřadly i státně podporované obory v nových budovách Akademie věd. A když už se někdo se světovou špičkou úspěšně popasoval, pro jistotu se na něj šláplo, aby socialistickému zřízení nepřerostl přes hlavu. Jakým způsobem dokázal stranický aparát pošustrovat případný profit z výzkumu, je dokonale vyličeeno v memoárech Otty Wichterleho (vynálezce měkkých očních čoček). Stojí za přečtení, jeho postřehy jsou v mnohém aktuální dodnes.

I po dvou dekádách od převratu se česká věda pořád léčí všelijakými reformami. Pacient sice nezemřel, ale z lůžka nevstává. Celá zodpovědnost za tento stav se už na komanče hodit nedá.

Situace vědy má zajímavé paralely s českou sci-fi. Zdeněk Rampas si svého času posteskl, jak všichni věřili, že po pádu komunismu se z kotelen vyrojí režimem utiskovaní autoři. Místo toho k nám vtrhla zahraniční komerce. Kvalitní a zavedení autoři-dinosauri občas něco vyprodukovali, ale šuplíkoví géniové nikde. Trvalo celou dekádu, než vyrostla nová generace psavců. Dnes už čeští autoři odložili anglické pseudonymy a vydávají pod svým jménem. Pomalu zrají.

Po roce 1989 se taky zdálo, že se česká věda rychle okle-

pe. Kdo chtěl, vyjel na zahraniční stáž a otrkal se. Jenže to šlo pomaleji.

Porodní bolesti nové české vědy jsem si prožil za studií (1988-1996). Jedním z příznaků bylo, že jsme se neodvažovali porovnávat se světovou špičkou. Ta byla příliš daleko, ani jsme ji neznali. Profesori na VŠCHT po nás až na výjimky nepožadovali, abychom byli lepší než ostatní. Stačilo, aby výsledky byly podobné s těmi publikovanými v průměrných časopisech. Minimální inovace a jedna publikace v zahraničním časopise stačily k tomu, aby člověk dodělal doktorát. I to byl pokrok proti minulosti.

V Americe je také možné dostat doktorát, aniž by člověk zbořil hranice oboru. Některé univerzity jsou průměrné a přístrojové vybavení se moc neliší od toho v Čechách. Viděl jsem i doktorské práce, které stály za starou bačkoru. I za oceánem jsou černé díry, které jen požírají, ale nic nevyprodukují. Kromě nich má však Amerika i špičkové ústavy. A těch nadprůměrných je hodně, protože tu spolehlivě funguje motor motivace. Jde o plat, kariéru a místo na slunci. Čím déle systém pozoruju, tím víc moje uznání roste. Ona ta mašinérie funguje a produkuje.

Česku tahle našlápnutost chybí. Někde je podkritické množství peněz, jinde zase mozků. Řetězová reakce se nerozběhla. K mé lítosti Češi na Marsu nejsou ani v podobě digitálního foťáku na traktůrku. Lidský genom osekvenovali zase Amíci a proteomika se u nás prakticky nedělá. A přestože čeští modeláři už padesát let laminují trupy větroňů, byl to Burt Rutan, kdo vyprojektoval laminátovou vesmírnou loď SpaceShipOne a jeho kamarád Mike Melvill odstartoval z Mohavské pouště za hranici atmosféry. Dneska staví SpaceShipTwo pro vesmírné turisty a bohatí Češi si rezervují letenky na rok 2009. Nikdo mě nepřesvědčí, že by tu skořepinu nedokázal odlít můj kamarád Luboš z Litomyšle.

Uznávám však, že k tomu, aby Litomyšláci prodávali lístky na orbitální lety bohatým Amíkům, nám něco chybí. Mohavská poušť, soukromé investice, podnikatelský duch a nezbytné vědecké zázemí. Přesto mě představa SpaceShipTwo žere. Mám pocit, že jsme zase něco proflákli.

Jestli jste z výše uvedených odstavců usoudili, že sprostě podceňuju domácí vědu, protože v televizi tvrdili, že úspěchy se jen vrší, tak se pojďme podívat, jak si na zmiňovaném žebříčku univerzit vede Česká republika. Pavel Hobza, (nejcitovanější český vědec) poukázal na to, že i Karlova univerzita, nejlepší škola v Čechách, má problém vklínit se do prvních tří set světových ústavů (v roce 2004 byla podle studie Jiao Tongské univerzity někde mezi přičkou 300-400). Jiný žebříček na www.topuniversities.com za rok 2007 dává Karlovu univerzitu na 290. pozici. Co se týká žebříčku citovanosti, z Čechů působících na domácí půdě se do první světové tisícovky nedostal nikdo. (Pro vysvětlení, citovanost znamená, že vědec publikuje studii, kterou ostatní vědci v oboru nejen přečetli, ale považují ji za tolik důležitou, aby na ni navázali, nebo se o ní alespoň zmínili ve vlastním článku. Pokud je práce citovaná desítkrát, nezapadla. Pokud jsou citací desítky, je to úspěch. Citace se samozřejmě vrší s časem, který uplynul od publikování prá-

ce. S věkem studie ale její aktuálnost klesá a ostatní ji přestávají citovat. Pokud se ovšem nestane klasikou v oboru.)

Jak jsem psal výš, českou vědu za socíku jsem nezažil. Nicméně i v devadesátých letech bylo možné vegetovat a páchat vědu v postkomunistickém systému, který k výkonu nikoho nenutil. Neměl čím. Můj plat "nelékařského" absolventa na 1. Lékařské fakultě Karlovy univerzity byl tabulkový a stoupal nikoliv podle zásluh, ale s odslouženými roky. Protože jsem studoval doktorát dálkově na VŠCHT, publikoval jsem práce v oboru, který nijak nesouvisel se zaměřením kliniky. Pokud to mé šéfy zneklidňovalo, nedali to na sobě znát. Situaci na Akademii věd České republiky (AV ČR) jsem znal díky neformální spolupráci s několika ústavy. Podmínky byly podobné. Každý si dělal, co ho bavilo, a ve vlastním zájmu volil obor, který byl v českých podmínkách unikátní. Tak se stalo, že jsme všichni byli na české špičce. A kdo si zvolil obor naprosto unikátní, byl na špičce světové.

Tahle situace se v pokročilých devadesátých letech vyčehla. Hlavně na Akademii, ale po roce 2000 i na vysokých školách, se začal klást důraz na publikace coby měřítko kvality vědy a vědců. Kvalita se dá skutečně (i když poměrně nepřesně) měřit počtem citací a tím, kde vědec publikuje. Je totiž velký rozdíl protlačit článek recenzním řízením průměrného nebo špičkového časopisu. Ty druhé odmítají šmahem většinu zasláných prací a prosadí se jen ty, které editor a recenzenti považují za kvalitní. Autorovou odměnou za martýrium recenzních posudků je fakt, že kvalitní časopisy s velkým impaktním faktorem (IF) jsou hodně čtené a tudíž má článek v nich šanci na výrazně větší citovanost než v průměrném časopise, a to přesto, že příspěvky mají stejnou kvalitu. (Upřesnění pro vědecké laiky: IF časopisu se počítá jako průměrný počet citací publikovaných článků. Jenže se započítávají pouze citace v roce publikace článku a v tom následujícím. To je docela drsné kritérium, když si uvědomíte, že než ostatní vědci váš článek přečtou, připraví experimenty a sepišou svůj příspěvek, ve kterém vaši studii citují, uplyne rok až dva. Pozdější citace na IF časopisu nemají vliv. IF tudíž podchycuje také "živost" oboru. Kolik laboratoří na daném tématu pracuje a jak jsou aktivní. Dobré časopisy mají IF kolem tří, špičky oboru kolem šesti. Číslo platí pro chemii, třeba biologické časopisy mají IF vyšší. Jen vybrané mezioborové časopisy jako Science nebo Nature mají IF patnáct a víc.)

Zatímco já se od roku 1996 prokousávám americkou vědou, kritéria nastavená Akademií věd ČR a na univerzitách přinášela výsledky. Papírově se výstupy české vědy zvýšily. Čeští vědci pochopili, co se od nich požaduje, vylepšili angličtinu a naučili se publikovat. Pochopitelně to automaticky neznamenalo větší počet experimentů nebo jejich větší kvalitu. Jestli se zvýšily ambice vědeckých projektů a jejich impakt na budoucnost světa, je také velká neznámá.

Situace české vědy se ještě víc komplikuje malou schopností českého průmyslu domácí vědu stimulovat a absorbovat. V devadesátých letech nastala éra montoven, které špičkové technologie k chodu nepotřebují. Nebo je zakoupí už hotové z Ameriky, vylepšovat netřeba. Z domácího průmyslu neproudí

do vědy žádné peníze a faktické tlaky na českého vědce produkovat aplikované technologie byly nulové. Na školách i Akademii se prakticky nic nepatentuje.

„Cože? Patenty?“ diví se nechápavě český vědec. „Můj výkon je přece měřený publikacemi! Co bych z nějakých patentů měl?“

Z pohledu jeho amerického kolegy je to absurdní otázka. „No přece prachy na další výzkum!“ vypálí odpověď. „A ještě si za podíl na patentu koupíš nové auto.“

Ještě jako student na VŠCHT jsem se podílel na takzvané vedlejší hospodářské činnosti (VHČ) katedry. Spočívalo to v tom, že průmyslové podniky zadávaly výzkumníkům na školách projekty, které potřebovaly vyřešit. V rámci své diplomky a zároveň „véháčka“ jsem syntetizoval 2-cyklohexenon. Nakonec jsem dostal jak titul inženýra, tak pár tisícovek odměny z průmyslu.

Protože VŠCHT byla v napojení na průmysl vždycky progresivnější než ostatní školy, měly katedry větší přísun peněz a slušnější vědecké přístroje než třeba Karlova Univerzita. Bohužel, s chřadnoucím zájmem průmyslu se v posledních 15 letech rozvolnila i tahle vazba a penězotoky vysychají. Zdánilivě je fajn, že si vědci můžou dělat svůj základní výzkum plně financovaní vládou (z našich daní). Jenže když průmysl nemá o výzkum zájem, je někde chyba. I když se někteří akademici nad aplikovaným výzkumem ošklibají, obě strany nezajímem trátí.

Systém na VŠCHT měl i zápory. Jako studenti jsme neměli individuální vedení (bylo nás hodně), nemuseli jsme se probírat literaturou ani publikovat. Měření diplomky trvalo půl roku až rok a dělali jsme to po odpolednech. Diplomka byla první a často i poslední „vědecká“ publikace, kterou jsme dali dohromady.

Když pomínu rozdíly mezi vysokými školami a Akademií věd České republiky a porovnám blokově českou vědeckou realitu s americkou, vyvstávají mi dva rozdíly. Prvním z nich je už zmíněná motivace. Z ní potom plyne produktivita, která je ohromující. Začíná to třeba motivací doktorandských studentů a postdoktorandů (ti první se snaží doktorát získat, ti druzí se po završení doktorátu rok až dva okřesávají na akademické půdě nebo v průmyslu, než dostanou první stálé zaměstnání).

V Čechách i v Americe jsou studenti chytří a pracovití. Případně jim jedna nebo obě vlastnosti chybí. Motivace je však za oceánem větší. Americký doktorand si od začátku cíleně volí profesora podle jeho renomé a zaměření. Volba není náhodná nebo živelná, jak je ve zvyku v Čechách. Student ví, že k významnému profesorovi je nával a pracuje se od nevidím do nevidím, ale po absolvování bude jednoduché získat dobře placenou práci. Pokud jste český student a hodláte získat doktorát v Americe, připravte se na řeholi a pracovní nasazení na domácích ústavech nevídané. Odměnou jsou špičkové konference, na které studenti jezdí celkem běžně, protože je to nutné. Jak jinak by se mohli dozvědět, na čem pracuje světová špička rok až dva roky předtím, než vyjdou jejich publikace v časopise? Číst hromadu publikací je běžná rutina. Konkurence existuje i uvnitř laboratoře, pokud chcete být lepší než chlapík z Číny u

vedlejšího stolu, musíte sebou hodit. Je dobře se ukázat v laborce i v sobotu nebo neděli, dělá to dobrý dojem.

Ono to není tak hrozné, jak to zní. Projekt vás baví a v Americe stejně nikoho neznáte, tak co byste dělali s volným časem. Smiřte se s tím, že váš společenský život bude čtyři až pět let skomírat. Tolik mejdanů jako v Čechách si určitě neužijete.

Na rozdíl od české univerzity, kde dostanete stipendium, které vám nikdo nesebere, vám může americký profesor jednoho krásného dne sdělit, že kvalita vaší práce není dostatečná, a buď přejdete pod jiného profesora, nebo se spokojíte s titulem Master of Science a sbalíte si předčasně kufry. I to jsem viděl. Profesor na americkém ústavu vládne nad financemi ústavu jako car. On jediný rozhoduje, komu dá, a tak má své studenty a částečně i asistenty v hrsti. Na některých pracovištích se chovají profesoři tak drsně, že studenti mívají ještě po letech noční můry. Navíc vám profesor rád předhazuje, že jeho doporučení je všemocné (na tom něco je) a že budete jeho dobrozdání potřebovat při hledání zaměstnání. Tak makejte o to usilovněji.

Pozitivní na tomto otrokářském systému je, že ústav má pevné vedení a studenti produkují hodně výsledků. Mít na kontě autorství tří i více publikací v špičkových časopisech ještě dřív, než se člověk chystá k obhajobě, není neslychané.

Skvělou organizaci práce a produktivitu jsem zažil, když jsem v roce 1996 nastoupil jako postdoktorand v Massachusettsu u malé biotechnologické firmy Hybridon (150 zaměstnanců). Firma vyvíjela léky na bázi nukleových kyselin a v roce 1996 se šéfům podařilo vyloučit skvělými vizemi z investorů přes 200 milionů dolarů. Značná část této sumy šla na vědu, vývoj technologií a patenty (jasně, i podání patentů něco stojí). Druhý den ve firmě jsem dostal svůj přístroj, místo v laboratoři a přísun veškerého spotřebního materiálu. Za dva měsíce jsem zvládl vyprodukovat metody na monitorování nečistot v léčivu a přičichnul si k metabolismu nukleových kyselin. Ta rychlost mě dodnes zarazí. Za rok jsem sepsal dvě publikace do slušných časopisů a podal jsem patent.

Podobnou zkušenost popisuje Wichterle z doby po zavření vysokých škol v roce 1940. Po nástupu do baťovského výzkumu ve Zlíně dostal prostory a do tří dnů mu vybavili lepší laboratoře, než znal z univerzity. A to byla, prosím, válka.

Od konce kapitalizmu v Čechách roku 1948 bylo (je) u nás neslychané, aby soukromé firmy produkovaly špičkovou vědu a podávaly patenty jak na běžícím pásu. V Americe je to standard. Zvláště malé firmy, které ještě nic neprodávají a závisejí na přísunu peněz od (soukromých) investorů, chtějí alespoň na publikacích a patentech ukázat, že mají nějakou hodnotu. Celé tohle podnikání je samozřejmě riskantní. První lék Hybridonu propadl kvůli nepřikáznému terapeutickému efektu a firma se začala hroutit. Po dvou letech jsme byli všichni na dlažbě a hledali si novou práci.

Že se něco takového může stát firmě, která před pár měsíci měla v bance víc než milion na hlavu, bylo pro mě, zvyklého na postkomunistický klídek ve státní instituci, nepochopitelné. Ale americký kapitál a věda jsou jako Fénix. Pád Hybridonu (nezaměřovat s pádem Hyperionu) nebyla z globálního pohle-

du velká ztráta. Firma prodala patenty konkurentům a částečně zahojila investory. Publikace si může přečíst každý a pokračovat tam, kde jsme přestali. Naše zkušenosti nám nikdo nevezme a také jsme všichni na jejich základě našli dobrou práci jinde. A jelo se dál.

Po kolapsu Hybridonu jsem zamířil na Northeastern Univerzitu (NEU) v Bostonu. Přístrojové vybavení není tak skvělé jako u firem, ale lepší než na našich univerzitách. Některá centra v Čechách jsou vybavená dobře, jenže do stavu plošné přístrojové saturace nám ještě hodně chybí. I na NEU se studenti často boxují o přístroje a musejí se uskrovnovat při nákupu chemikálií. Jako ve firmě to není, tam vám dají rozpočet a kreditku, na kterou si prakticky neomezeně kupujete počítače, programy a všechno, co potřebujete. NEU nepatří v chemii mezi americké špičky. Záchody jsou ponuré, chodby zaprášené a v laboratořích je zmatek, jaký znám z VŠCHT. Impakt na světovou vědu má však NEU (Barnett Institute) větší než špičkové ústavy AV ČR. Ať už díky známým profesorům, publikacím v časopisech nebo těsnému napojení na biotechnologický průmysl. Řada absolventů NEU je zaháčkována ve farmaceutických a biotechnologických firmách a v laboratořích nebo jako manažeři se podílejí na vývoji nových generací léků. Přes malé kazy na kráse není život asistenta na univerzitě rozhodně k zahoezení.

Kromě NEU mají Amíci spoustu další univerzit, které jsou ve výzkumu o třídu až dvě výš. A navíc mají spoustu komerčních firemních laboratoří. Po NEU jsem nastoupil do firmy Waters, která je předním světovým výrobcem přístrojů pro analytickou chemii. Minulý rok jsem na nejdůležitější konferenci v mém oboru, High Performance Liquid Chromatography (HPLC), kriticky usoudil, že právě firmy převzaly ve výzkumu vedoucí úlohu. To neplatí jen ve vývoji analytických přístrojů, nabídnou i příklad z genetiky.

Když se federální vláda rozhodla v roce 1988 zafinancovat projekt lidského genomu, začala se na univerzitách vyvíjet technologie sekvenování DNA (taky na NEU). Nejdřív se sekvenovalo na plochých gelech, pak v kapilárách a někdy v roce 1998 byla tak jedna desetina genomu hotová. Technologie se zlepšila, ale stejně by pod vedením Francise Collinse jelo sekvenování ještě tak pět, deset let dál svým tempem, kdyby neprohlásila soukromá firma Celera v čele s Craigem Ventrem, že to do dvou let zvládne sama. Venter měl samozřejmě komerční úmysly, což akademiky popudilo. Tak do toho soukromý i akademický sektor šláply a do dvou let bylo 95 % DNA sekvence na světě. Ti pánové, kteří stáli vedle Billa Clintona, když na tiskové konferenci v roce 2000 slavnostně vyhlásil konec první fáze projektu sekvenování, byli právě Collins a Venter. Díky soukromému kapitálu jsme se sekvencí dočkali o pěkných pár roků dřív a díky státnímu ústavu (National Human Genome Research Institute, NHGRI) jsou veřejně dostupné všem vědcům na světě.

Na rozdíl od Ameriky Česko nemá firemní výzkum, který by stál za řeč. Výzkum na vysokých školách je také omezený. Ještě pořád platí komunistické rozdělení, že školy se mají starat hlavně o výuku a Akademie o základní vědu. S nástupem

většího počtu studentů se na školách hlavně přednáší, cvičí a zkouší. Na systematickou vědeckou práci zbývá čas jen o prázdninách, a to není mnoho.

Vlajková loď české vědy AV ČR rozvinula plachty, ale jako kotvu za sebou vláčí duch vědeckého purismu. Docela pěkně, byť kouzlem nechtěného, to vystihla v rozhovoru pro Respekt molekulární bioložka Fatima Cvrčková. Ta prohlásila, že možná i 90 % toho, co se nazývá aplikovaný výzkum, je potěmkia da určená k získání peněz od grantových agentur. Z rozhovoru mezi řádky vyplynulo, že je příjemnější hrát si a studovat věci z čiré zvědavosti než sledovat praktický cíl. Věda se má nechat bujet jako plevel a občas urodí něco užasného.

S tím bych rád souhlasil a dělal vědu jako koníček a intelektuální hru. Jenže v pragmatickém americkém prostředí věda jen tak nebuji. Výzkum, zvláště pokud je financovaný soukromými firmami, směřuje k aplikačnímu cíli. Ne všechno se sice použije, ale troufám si tvrdit, že téměř všechny výsledky jsou použitelné. Rozhovor v Respektu dobře vystihl českou vědu posledních šesti desetiletí. Noblesní čistá věda se cenila víc než praktický výzkum. Také se dala hůř kontrolovat než aplikace. U těch je jasné, kdy fungují a kdy ne. Za sociku aplikovatelnost a podnikavost nefrcela a pořád nám to zůstává.

Moje sestra Eva docentuje na Karlově univerzitě a zosobňuje další polohu české vědy. Její nadšení a idealistický přístup pramení ještě z ducha národního obrození. Studenti (národ) mají být především vzdělaní a osvěceni. Pokud si je takové vychováme, sami od sebe rozeznají nutnost pracovat, dál nést pochodeň vědění a vědy a pozvednou Český národ (svět) k novým výšinám. Kariérní a finanční motivace mohou být důležité, ale v podstatě hrají jen sekundární roli. Důležitá je mysl, která překoná i překážky blbé organizace práce a politické konstelace. Účelem škol je vychovávat vzdělance, nikoliv návratnost prostředků zpět na univerzitu.

Sdělovací prostředky nám to samé líčí ještě z jiné perspektivy. Tvrdí, že do české vědy a vzdělanosti je třeba nalít co největší množství prostředků, protože to zcela jistě přinese blahobyt. To je jasné prověřený fakt.

Nevím, kdo ho prověřil, ale Američani to pojali z opačné strany. Přijali přirozený výběr a libují si v motivaci ziskem. Jak jsem popsal v minulé kapitole, americké univerzity jsou řízené jako lukrativní byznys a věda do profitability musí nutně přispívat. Jinak by ji nikdo nefinancoval. Systém je nastavený a promazaný, aby fungoval jako mlejnek na peníze. Že se při tom rodí věda a vzdělanci, je v podstatě druhořadé. A ono to kupodivu funguje tak dobře, že Amerika odsává po víc než století nejlepší mozky ze zbytku světa.

Otázka je, jakým mechanismem univerzity bohatnou na vědě? No přece pěstují výzkum, který se dá patentovat. Když si patentová práva koupí firmy a platí škole licence. Z vlastní zkušenosti vím, že univerzity patentují snad víc než soukromé firmy. Z altruismu to nedělají. Harvardská univerzita dokáže vylákat ze studentů a absolventů přes 555 milionů dolarů za rok (2003), ale její tržní hodnota je mnohonásobně vyšší (29 miliard, 2006). Jedním z důvodů disproporce jsou právě patenty, u kterých se očekává, že se zhodnotí v budoucnosti. Špičkové

univerzity podávají desítky patentových přihlášek každý rok. Kalifornská univerzita podala v roce 2003 fantastických 439 amerických patentů.

Chcete vědět, jak si vede náš nejpříspěšnější Ústav organické chemie a biochemie (UOCHB)? Dají dohromady zhruba jeden US patent ob rok. No a co, namítnou někteří. Amici ať si patentují v Americe, my máme svůj patentový úřad. Problém je v tom, že český průmysl za ochranu českým patentem nezaplatí. Náš trh je tak malý, že pomalu není co ochraňovat. Pokud chcete získat finance na licencích ve světě, musíte být pojištěni nejlépe trojkombinací amerického, evropského a japonského patentu. V opačném případě se zájemce o licenci vystavuje riziku, že mu jinde ve světě vyroste konkurent, který mu bez licenčních poplatků byznys vyfoukne.

Patenty je drahé podávat a udržovat a často nezůstává u jednoho. Většina patentů se časem rozroste do příbuzenské rodiny, aby byla myšlenka a technologie jistěna z různých stran. Podání patentu může přijít na desítky tisíc dolarů a navíc je třeba zaměstnat právníky, kteří budou vaše intelektuální práva hlídat a dělat bububu na ty, kdo vám je kradou. To všechno je drahé a české ústavy na to nemají. Nikdo po nich nechce, aby byly ziskové, tak proč by se snažily. Výsledkem je, že se u nás nepatentuje. Do vědy netečou jiné peníze než od osvěcené vlády, a tak jsou naše ústavy chudé jak laboratorní myš.

Česko si před třemi lety (2005) u Evropského patentového úřadu přihlásilo jen 73 objevů, v Německu odevzdali vědci přes 23 tisíc přihlášek. V amerických patentech jsou poměry ještě horší. V roce 2006 získalo Japonsko 39 411 US patentů, Německo 10 889, Holandsko 1 647 a USA 102 267 (což je jen 52.1% podaných, zbytek si rozdělily ostatní země). Česká republika přispívá ročně pár desítkami US patentů. Třeba v roce 2001 to bylo 30. Podivný stav věci už přišel na přetřes v Evropské unii, a protože Brusel těmito čísly mlátí naši vládu o hlavy, začínají politici přemýšlet, co s tím.

Přestože AV ČR a univerzity vyžadují od svých vědců především publikační činnost, nejsme na tom v porovnání se světem nijak zvlášť dobře. V Dánsku je počet citací na tisíc obyvatel v průměru 9.77, v USA 5.9, v Maďarsku 1.77 a Česko má jen 1.59. Hůř na tom jsou už jen Slováci a Poláci (2005).

Při svých služebních cestách po vědeckých institucích České republiky jsem postřehl, že se situace částečně mění. Některé ústavy pracují na zajímavém výzkumu (třeba UOCHB a další) a díky spolupráci se zahraničními partnery jsou do patentování prakticky tlačeny. Z téhle jiskry možná vzejde plamen. Otto Wichterle však v padesátých letech patentoval víc než celá současná česká věda. I v té době mu komunisté nemohli upřít část peněz z licenčních poplatků a malý zlomek odměny mu šel do soukromé kapsy. To zní jako inspirace.

Další věc, kterou jsem zaznamenal, je změna náhledu na vědu a vzdělání. Přední čeští vědci neváhají zvednout hlas v médiích, televize uvádí motivační dokumenty typu Česká hlava a obraz vědce coby usmolence v laboratoři se vyvíjí k lepšímu. Kontakt s Evropou a světem, kde vědci mají určitou prestiž, je znát.

Nedávno jsem uvažoval o návratu do Čech a zapsal se do konkurzu na místo v Akademii. Přestože jsem úspěšně nabídku jsem nepřijal. Zdá se mi, že čas ještě nedozrál. Co mi vlastně vadí? Věda by měla přinášet svým dělníkům kromě intelektuální stimulace i dobrý pocit, že to k něčemu je, a odpovídající finanční odměnu. Česká věda pořád jen systémově vysává peníze od státu a z kapes daňových poplatníků a skoro nic nevrací. Známe jen několik málo firem, které mají ambice dělat aplikovanou vědu pro zisk. Česko ještě nenašlo mechanismus, jak ve vědě vytvořit hodnotu a vrátit prostředky do ní vložené.

Amerika má stabilnější historii v organizaci vědy, žádný nacismus, žádný komunismus. Systém funguje lépe, i když Jiří Křoví alias George Bush ho pořádně škrtí (je válka, federální penězotoky se přesměrovávají, financování vědeckých grantů vysychá). I tady se však běduje nad budoucností americké vědy a není to jen kvůli Bushovi.

V roce 1965 financovala federální vláda 60 % americké vědy. V roce 2006 už pocházely finance z 65 % ze soukromých zdrojů. To má za následek komercializaci, která může být nebezpečná. Pokud výzkum financuje farmaceutická firma, prohlásí jako výzkumník otevřeně, že nové léčivo má i malá rizika, nebo to obratně zakamuflují, aby si udrželi příliv peněz? Věřte, že prémie za výzkum olivní úsudek i morálně bezúhonného vědce. I ve vědě nejsou věci černé a bílé a dají se prezentovat různě. Tak proč to neudělat ve prospěch společné věci.

Další zajímavý rys americké vědy je Bayh-Doleho act, který v roce 1980 přijal Kongres. Zákon dává profesorům z univerzit automatické právo komercializovat výsledky výzkumu financovaného z federálních prostředků. Od té doby je zvykem, že američtí profesoři zakládají své firmy, do nich přijímají své bývalé studenty a snaží se výzkum dotáhnout do komerčně úspěšné podoby. A vydělat prachy. Kdybyste měli takovou možnost, nevěnovali byste třeba polovinu pracovní doby přemýšlení, jaký projekt zvolit, aby to něco hodilo? Řekl bych, že ano.

Následkem zákona se dříve akademická pracoviště těžce zkomercializovala. I aplikovaná věda je fantastická, nic proti ní. Jenže do dlouhodobějšího základního výzkumu se už dnes mnoho profesorů nehrne. To znám z první ruky.

Ještě další kapička v koktejl je monetární motivace celé společnosti. Aby člověk zbohatnul vědou, potřebuje pěkných pár let studovat, nejlépe skončit jako Ph.D., získat zkušenosti, a pak buď založit svou firmu (díky skvělému nápadu, který každý vědec nosí v hlavě), nebo se stát profesorem na univerzitě. Samozřejmě, že zbohatnout jako obchodník, právník nebo jiný nik může být jednodušší a rychlejší. Návratnost investic je jistější a kratší. V souladu s touto prostou úvahou si nejlepší mozky vybírají jiná povolání a počet studentů přírodních věd klesá. Americké vědě začínají scházet lidi.

Až donedávna Amerika vysávala mozky ze zbytku světa, a tak díru mezi poptávkou a nabídkou vyplnila. Pracovní H-1B vízum, se kterým jsem začal i já, se přidělovalo běžně a v roce 2000-2004 byla kvóta až 195 tisíc viz ročně. Změna nálady po teroristických útocích udělala své. Dnes je maximum 65 tisíc H-1B viz na rok. Volná víza se vyčerpají v prvních pár týdnech

po uvolnění kvóty a zbytek roku firmy nemají koho brát. I já mám problém najmout kvalifikované lidi.

Pracovní trh v Indii, Číně a v bývalé východní Evropě se také mění. Dnes se tam dá sehnat slušné zaměstnání a není třeba se kvůli tomu trmácet do tramtárie a zakoušet na vlastní kůži civilizační šoky.

Amerika zatím recykluje své důchodce, ale až vyhynou, bude nutně nedostatek pracovních sil řešit jinak. Třeba exportem vývojových center do jiných zemí s volnou a kvalifikovanou pracovní silou. Už se těším, jak firma Waters jednou otevře na Chodově výzkumné centrum a já se přesunu zpátky domů. Jen doufám, že nám v chřadnoucích podmínkách nějakí chemici zbudou, aby bylo s kým začít.

To, co tady líčím, vypadá jako přehánění, ale není to tak. Výzkum skutečně začíná dýchat ztěžka. Jako už párkrát v minulosti, Amerika prožívá pocit, že ztrácí svou technologickou převahu. Známy je příklady z historie, když vyletěl Sputnik. Jedním z přímých důsledků americké katarze bylo zjištění, že Rusy nedohoní, pokud nevychovejí větší počet matematiků, fyziků, chemiků a dalších iků. O deset roků později už je měli a díky tomu mohli v rekordním čase postavit Saturn V a letět na Měsíc. Od té doby ale počty zase pomalu klesají a NASA úpí, že pro let k Marsu nemá ani prachy, ani lidi. Jsem zvědavý, který nepřítel vyprovokuje Ameriku k dalšímu vzepjetí. Al-kajda se středověkou taktikou a technologií to zdá se nebude.

Jak je vidět, ani pětiletka, ani volný trh vědu nespasí, i když to druhé má komparativně větší úspěch. Americký systém je samoopravitelný. Bush odejde, kvóty na víza se uvolní a výzkum kmenových buněk se zbaví tlaku náboženských dogmat a pravidla se uvolní v jeho prospěch. Na nedostatek lidí trh reaguje vyššími platy, které přilákají víc studentů do oboru (bohužel má tahle sinusoida o fázi zpomalenou frekvenci, takže kolem optimálního stavu vždy jen osciluje).

Zatímco 266 primarily undergraduate institutions (PUI), kterým říkájí college (čti kolidž, nepleťte si s českými kolejemi, což jsou studentské ubytovny), vychovávají bakaláře, 262 výzkumných univerzit vychovává i doktory věd a zápasí spolu o vědeckou kvalitu a slávu. Zápasit s množstvím je předem ztracené. Výdaje z českého rozpočtu na vědu byly v roce 2005 asi 42 miliard korun (1.42% HDP), což je asi v přepočtu tolik, kolik dohromady vybere na školném desítka předních amerických

univerzit. Přisuny z patentů a amerického průmyslu jsou samozřejmě nedozírně větší. Měli bychom tedy alespoň přidat na kvalitě. Obávám se, že jen peníze náš systém nespasí a Ameriku čepicema neumlátíme.

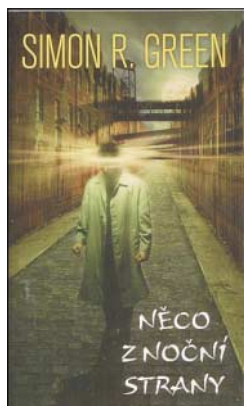
Přimlouval bych se, aby hodnocení kvality české vědy zahrnovalo publikace, ocenění vědců mezinárodními cenami a patenty, včetně jejich návratnosti. A také výkony úspěšných studentů (jejich publikace, ocenění v soutěžích, cena na trhu práce), jinak budou vysoké školy v konkurenci s AV ČR znevýhodněné. Akademici méně učí, a tím pádem mají víc času na publikování. Pokud by se přidělovaly granty jen podle citací a IF, byly by vysoké školy bité.

Je jasné, že patenty, stejně jako publikace, se dají sekat jako turecký med, ale zpětná vazba proti inflaci je jejich vysoká cena. Každý ústav může podávat jen tolik patentů, kolik finančně utáhne. Když patenty nespou, můžete přestat platit udržovací poplatky a patent padá. Z licencí úspěšných patentů by se peníze měly vložit do dalších patentů, pokladen ústavů a kapes výzkumníků. Jen osobním finančním zájmem se dá zajistit, aby si vědec rozmyslel, jestli chce patentovat a tím pádem do doby podání patentu (trvá to klidně rok) pozdržet publikace. Občas vám ujde prestižní publikační prvenství, protože jste čekali na patent, ale třeba se to vyplatí. Výzkumné zakázky z průmyslu jsou nutností, i když by neměly být tím jediným, co vědce živí. Jen tak se vědci vymaní z totální závislosti na grantové agentuře a náladě ředitele ústavu. A když nemá zájem průmysl český, patenty přitáhnou ten zahraniční.

Že se tohle perpetuum mobile samo od sebe nerozběhne? Že bude trvat léta, než se systém nastartuje a stane se méně závislý na státních dotacích? Svatá pravda. Někdo bude muset točit klikou, jak ve staré Pragovce. A udělat to šikovně, aby ho klika nekopla.

Jako děti na základce jsme prožívali takzvané bitvy o zrno. Televize nám vštepovala, že máme hlídat nákladáky, co na silnici trousí z korby obilí. Motáli jsme se v nepřehledných zatáčkách, hrozili řidičům a poztrácená zrna shrabovali. To, že úroda závisí spíš na podzemní orbě a znalosti, kdy co zasít a čím to pohnout, nám nedocházelo. S českou vědou to je podobné. Tím, že si pořídíme nové plachty na korby nákladáků nebo nové přístroje do laboratoří, bitvu o technologickou společnost ještě nevyhraje.

Martin Gilar

Simon R. Green: Něco z Noční strany

Několik mých přátel čte dobrodružství Johna Taylora, detektiva, spíše však experta na nalézání ztracených věcí. Dostal jsem zdaleka pár knih jeho příběhů a první si přečetl. Začíná jak jinak než v zanebané kanceláři, kde tuhý chlapík, který má problémy se splácením činže, čeká na skoro jakéhokoli klienta. Ten (ve skutečnosti ta) přijde a přiměje jej k návratu na Noční stranu (Londýna), což je čtveřeční míle pekla uprostřed města, kde jsou trvale tři hodiny po půlnoci a stále prší.

Co je tam tak strašného, jsem se ale nějak nedověděl, kdykoli se na to třeba klientka zeptá, dostane se jí odpovědi: „Neptejte se, ve skutečnosti byste to nechtěla vědět.“ A tak navštívíme bar, který se trvale udržuje v šedesátých letech, kde v juboxu mají vypalovačky, na nichž vyrostly květinové děti, a colu tam mají sladkou a hustou, s chutí, se kterou se dnešní jistě mnohem zdravější patok nemůže srovnávat, když jste v malé pomůže vám Eddie Břítvák nebo Suzie Střelkyně... Nakonec se celkem předvídatelně zjistí, že vše bylo jinak a zůstane nám spousta otevřených motivů na spoustu pokračování. Ty ale už asi číst nebudu.

Vydává Polaris, přeložil Josef Hořejší, cena 149 Kč.

Časem s vědou – astrono-astronautický květen

Z událostí, které změnily náš svět

První letadlo s člověkem vzletne až koncem stejného roku, ale už v **květnu 1903** vychází v petrohradském časopise *Vědecký obzor* stať, která mluví mnohem dál než letadla. Jmenuje se *Výzkum světových prostorů reaktivními přístroji* a navrhuje použít k letům do vesmíru rakety na kapalné palivo (připomeňme si, že Jules Verne poslal své lidi „do Měsíce“ výstřelem střelného prachu). Obsahuje také základní rovnici pro pohyb rakety (která dnes nese jméno svého tvůrce). Ano, jde o vůbec první spis s „kosmonautickou“ tematikou z pera ruského učitele matematiky Konstantina Ciolkovského, dnes považovaného za otce teoretické kosmonautiky.

A i když to sem časově o chlupek nepatří, souvislost hovoří: Dvacet let nato, v **červnu 1923**, v Mnichově vychází kniha, kterou heidelberská univerzita odmítla přijmout jako doktorskou práci, mimo jiné kvůli těmto „absolutně nevědeckým a neseřízným“ myšlenkám: Současný stav vědy a techniky umožňuje postavit stroje schopné vystoupit nad zemskou atmosféru a po zdokonalení až mimo dosah zemské přitažlivosti. Lidé s nimi mohou létat pravděpodobně bez újmy na zdraví.

Kniha *Raketou do meziplanetárního prostoru*, popisující dále všechny základní prvky velkých kosmických raket, dnes patří mezi bible kosmonautiky. Autorem byl devěťadvacetiletý Hermann Julius Oberth. Ve dvanácti inspirován Vernovou *Cestou na Měsíc*, stal se nakonec jedním ze světových průkopníků v oblasti raketové techniky.

První české upozornění na Einsteinovu speciální teorii relativity (zveřejněné roku 1905) pochází z roku 1907 a napsal je tehdejší docent české univerzity František Závíška, který ji také od roku 1911 přednášel studentům. **3. května 1913** pak fyzik a astronom Arnošt Dittrich o „principu relativnosti“ poprvé přednáší v popularizační podobě, pro širší českou veřejnost.

Počátkem roku 1930 zřídila americká firma Bell Telephone krátkovlnné radiové spojení mezi Severní Amerikou a Evropou. Vysílání však rušily neznámé jevy. Problém dostal na starost hlavní konstruktér zařízení, Američan českého původu Karl Jansky. Ten si nechal třicet metrů dlouhou anténu namontovat na očesanou fordku (to aby ji mohl popojížděním natáčet do všech světových stran) a v létě 1931 začal pátrat. Přitom zjistil, že některé z rušivých signálů pocházejí z vesmíru a že jedním ze zdrojů je souhvězdí Střelce (které se shoduje se středem naší galaxie).

Koncem dubna 1933 o tom přednáší na schůzi americké sekce *International Scientific Radio Union*. Posluchači to přešli bez povšimnutí, a proto objevitel dopsal do *The New York Times*. **5. května 1933** na jejich titulní straně vychází Janskyho článek *Nové radiové vlny přicházejí z centra Mléčné dráhy*. To už zájem vzbudilo, nanejvýš ovšem spekulace o vysílání mimozemšťanů.

Jansky samosebou chtěl ve výzkumu záření pokračovat, ale neuspěl nejen u své firmy, ale ani u astrofyziků... Přesto lze tento den považovat za den zrodu astronomie neviditelná – tedy radioastronomie.

VCáchách (tehdy NSR) **7. května 1963** umírá Tódor Kármán (narozen roku 1881 v Budapešti). V roce 1930 přichází do USA, kde se stává snad nejvýznamnějším tamním aeronautikem a později (vedle von Brauna) odborníkem v raketové technice. Sonda Mariner II, která roku 1962 zblízka vyfotografovala povrch Venuše, byla jeho posledním triumfem.

USA **14. května 1973** vypouští na oběžnou dráhu svoji jedinou kosmickou stanici Skylab. Šlo o tehdy nejobtížnější a nekomplexnější pozemské těleso ve vesmíru (délka 36, maximální průměr skoro 7 metrů, hmotnost 75 tun), mělo například kuchyňku s grilem a jídelničkou, ložnici s oddělenými kójemi, WC a sprchu, zkrátka to byla první skutečně obytná družice. Přes počáteční obtíže se Skylab podařilo udržet v chodu tehdy rekordních 270 dní, z toho 171 s posádkou (ta třetí, poslední, zde překonala tehdejší délkový rekord v pobytu ve vesmíru výkonem 84 dny). Poté stanice osiřela, aby čekala na přilet raketoplánu. Nedočkala se. V červenci 1979 klesla do atmosféry a její zbytky dopadly na Austrálii.

„Zcela přesně a s naprostou jistotou je zjištěno, že poměr mezi dobou oběhu kterýchkoli dvou planet je přesně jeden a půl krát větší než poměr jejich průměrné vzdálenosti od Slunce.“ Přesně takto zněl původně třetí Keplerův zákon oběhu, jehož poslední „ověrku“ provádí autor, po dvanáctiletém pražském pobytu nyní už šestý rok profesor gymnázia v Linci, **15. (dle nového kalendáře 27.) května 1618**.

V(tehdy pruském) Frauenburgu **24. května 1543** umírá Polák Mikuláš Kopernik (narozen roku 1473), „muž, jenž zastavil Slunce a pohnul Zemí“. Profesí lékař (prý velmi schopný a svědomitý), z nutnosti úspěšný lokální politik; posláním zakladatel novodobé astronomie (a v důsledku zdaleka nejen ji). Svoji heliocentrickou soustavu („proč by se ohniště mělo otáčet kolem rožně?“) odporoval a vypočítal v klášteře. Aby se vyhnul nepříjemnostem s církví, zveřejnil své hlavní dílo *O obězích nebeských sfér* až na samém sklonku života (první výtisk prý k němu dorazil v den jeho smrti).

František Houdek

Parcon již za méně než měsíc
22.-24. 8. 2008
Plzeň – Střední průmyslová škola dopravní
více na parcon.fandom.cz

Červená královna

U kolébky Červené královny stojí tři sudičky: Podivná anglická neschopnost rozlišit barvu černých figurek v šachách (případně archaický relikv z doby první křížové výpravy, kdy byly černé ještě červené), Carroll Lewis a pokračování Alenky v říši divů, konkrétně figura Červená královna, která musí ve svém království běžet ze všech sil, aby zůstala stát na místě. Konečně tou třetí, faktickou a nejpodstatnější je Příroda (drze napíšu evolučním biologům natruc s velkým počátečním písmenem jako bych ji chápal jako náhradu boha). Živá a rozmnožující se příroda totiž činí věci nevidané, a to mnohdy tak drze okatým způsobem, až je zcela nejasné, proč to vlastně dělá. A proč se rozmnožujeme pohlavně, je spolu s několika rozvíjejícími „jak“ obsahem této zásadní knihy.

Matt Ridley je jedním z naprosto nejvýznamnějších autorů populárně-evoluční literatury a v češtině možná tím nejzákladnějším, protože jeho Původ ctnosti byl opravdu přelomovou knihou (a mimo jiné mě přivedl k psaní recenzí, viz IK 11/2000). Dokonce i Dawkinsův Slepý hodinář Ridleyem doporučený k potírání kreacionismu vyšel v češtině později.

Červená královna ještě odráží dobu svého vzniku, kdy masivní nástup čtení genetické informace teprve začínal vylcovat roztočivé ideologie, kteří se úporně snažili dělat z biologie vědu společenskou, politická korektnost vybírala témata, která se směla studovat, a lidská přirozenost byl oblíbený terč salonních mudrlantů rozšafně hlásajících, že všechno je věcí kultury a vědomých rozhodnutí, kupříkladu sjezdu strany. Později, když nejedna strana sjela z lopaty, technologové moci vydešeně umkli a na pár let bylo možné udržet v mainstreamu teorie vycházející z pozorování a ověřování namísto potřeb zadavatelů grantů. Zde je zajímavé, že Ridley si pokládá řečnickou otázku, zda nás průmyslová revoluce učinila zdravějšími, bohatšími a moudřejšími. Připomínám, že na první dvě nalezl odpověď Lomborg: Ano! Jiným detailem je počet genů odhadovaný na 75 000, současný odhad hovoří o pouhých 20 000.

Kromě základní premisy existence lidské přirozenosti kniha vychází jen z mála dalších předpokladů. Jedním z nich je upozornění na „interní charakter“ přírodního výběru. Uniklá myš nevítež nad kočkou, ale spíše nad myši, která neunikla. Nejzávažnější hrozbou pro lidskou reprodukci, které je každý z nás vystaven, jsou jen a pouze ostatní lidé. Další podstatnou částí je rozdíl mezi přírodním výběrem v duchu hesla: „Nešikovné maso musí pryč“, a pohlavním výběrem, který o to více poukazuje na vnitrodruhové soupeření.

Další z úvodních bonmotů: „Každý idiot může zplodit génia – a naopak“, je vysvětlován skoro na dvou třetinách rozsahu

knihy, neboť ve své podstatě vede k dotazu po funkci pohlavního rozmnožování. Z Flegrovy Zamrzlé evoluce víme, že prastará, darwinistická idea o přežívání nejlepších a jejich potomků výborně platí pro nepohlavně se rozmnožující druhy, avšak pohlavní rozmnožování doprovázené meiózou činí vysvětlování evoluce poněkud nepřehledným. Snad jen naznačíme: *Sexualita nutí parazity hádat*. Je to však notně zkreslující odpověď, neboť se v ní nedostane na „domácí zabíjačky“ mezi geny a početné rebelie organelových genů. Jsou prostě důvody, proč je chromozóm Y maličký a mitochondrie máme po matce.

Zejména první třetina knihy, která se zabývá důvody vzniku pohlavního rozmnožování a vrtochy jeho fungování, je lavinou převážně neprofláklých příkladů, kde dojde na ryby, které si určují pohlaví tu geneticky a jinde zase tepлотou vody, nebo podobné výstřednosti. Čtenář si celkem lacině připomene cenu sexu: *Kdyby sexualita byla zadarmo, neexistovali by ani kolibříci.... Nektar je čistý, nefalšovaný poplatek, jímž rostlina platí za sexuální rozmnožování*.

Tím se vahadlo převáží zpět na stranu člověka a jeho malých a úzce partikulárních zájmů: *Muži jsou agresivnější, protože ženy je takové chtěly mít, anebo to dovolily*. Optimistickou korekci by mohlo být zjištění, že: *Člověk je převážně monogamní, a to nutí muže k vybiravosti, šimpanzí samci vybírají nejsou*, kdyby nenásledovala spirála nasazování parohů, nošení pásovců a čáderů a jiných děsivých praktik, která ilustruje principy Červené královny: *Utikej co nejrychleji, jen tak zůstaneš na svém místě*.

Synové dědi postavení nutné pro úspěšné páření, dcery si je musejí koupit. Podstatně teoretičtější, ale i literaturou podloženější odpovědi na tyto otázky dává Evoluční psychologie člověka, ale ta zase neposkytuje onu rozkoš téměř akčního střihu – *Samci útočí, samice flirtují* – a románových zápletek – *Vybojovat, nebo svést?* – Ridleyho knihy. Ne nadarmo autor připomíná, že někdy je i pro biologa těžké pochopit, že sex je jen genetická firma, do níž obě zúčastněné strany vkládají kapitál.

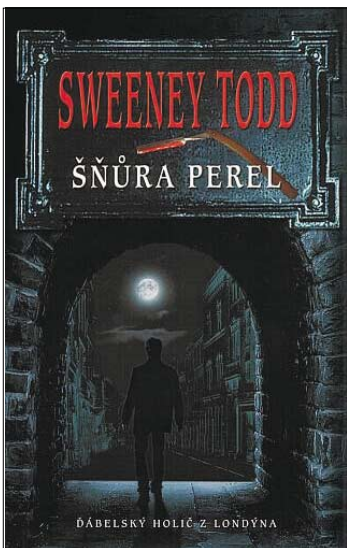
U lidí, u nichž přinejmenším od vynálezu zbraní působících na dálku prakticky neexistuje vztah mezi mocí a fyzickou silou, je pohlavní výběr velmi silně ovlivňován majetkem. Zde se střetávají všechny důvody promiskuity, věrnosti a polygamie. Ridley má pravdu jednoduché vysvětlení, ale hned uvádí, proč nefunguje: *Oba mužské cíle působí protikladně jen proto, že se ženy odmítají ukázněně rozdělit na manželky a dívky*. Nezbývá, než se spokojit s tvrzením, že muži jsou zde proto, aby ženy mohly využívat jejich otcovskou péči, bohatství a geny. Je skoro s podivem, že vzdor tomuto nadhledu Ridley v knize zastává názor evoluční psychologie Toobyho a Cosmidesové, že moderní člověk je stále adaptován na svět raných hominidů a nikoli na svět, ve kterém žije. (Neprokázání tohoto názoru obsahuje výše již zmíněná Evoluční psychologie člověka.)

Sweeney Todd – Šňůra perel

Na plátna českých jakož i světových kin vtrhl nejkrvavější muzikál všech dob Sweeney Todd, který si činil i nemalé, leč nakonec liché Oskarové ambice. Názor diváků je zpravidla snadno určitelný podle jejich vztahu k Johnu Deppovi a Timu Burtonovi, zatímco jedni jásají, jiní spílají, a mezi nimi jsou ti, kteří želi formy. Kromě filmu se však objevila také kniha, jež byla filmem předlohou.

Šňůra perel s podtitulem Sweeney Todd: Dábelský holič z Fleet Street je vskutku makabrátní dílo lidové tvořivosti a nesmírně populární šestákový krvák, na jehož svazky padla nejedna těžce vydřená penny. Můžeme-li věřit Wikipedii, pak legenda o vraždícím holiči pochází z 19. století. Na výše zmiňované stránce naleznete odkazy, kdo by mohl být eventuálně autorem tohoto anonymního spisu, netřeba však násilnit realitu, abychom přiznali, že toto dílo má bezesporu velmi lidové kořeny, ne nepodobné moderním urbánním mýtům o jehlách napíchaných do sedaček a černých sanitkách odvážejících děti.

V jedné recenzi na film se objevila věta: *I přes svou temnou brutalitu vypráví Tim Burton dojemný, až křehký příběh.* Pokud jste z těch, kteří v románech markýze de Sade hledají filozofii a volání po svobodě, pak rozhodně. Jinak Šňůra perel představuje opravdový a vrcholný výkvět šestákového románu, lavinu těch nejděsuplnějších klišé, těch nejodpornějších zvrhlků, těch nejčistějších duší, po nichž tito zvrhlci šlapou a jichž životy dusí v blázincích či kostelních stokách. Pochopitelně, na konci to skončí dobře, ale ta bazální struktura hororu, později proslavená velkými autory, ta už tu je, ostatně jako tu už byla vždy, od počátku lidství.

Anglicky čtoucí čtenáři jistě ocení originální „The string of pearls“ a posoudí, na kolik věrně byl převeden viktoriánský styl, ne nepodobný stylu detektivních historek Sherlocka Holmese. V češtině se podařilo zachovat onen pitvorný duch i sloh románů

na pokračování ze začátku 20. století: *Jako člověk s mimořádným smyslem pro čest si mohl dovolit obdivovat krásu jakéhokoli druhu, neboť jeho obdiv nikdy nenabyl nebezpečné povahy.* Skoro bych měl podezření, že překlad je opravdu letitý. Zpočátku mne obtěžoval a zdržoval, ale po dvou kapitolách jsem se včetl, všelidský substrát zvítězil a již jsem jen hltal stránky, stejně jako strážníci paní Lovettové masové taštičky.

Lichvář se choval, jak se na lichváře sluší, tedy úlisně. Čtenáři, kteří viděli film, se rozhodně nemusejí obávat, že by přišli o nějaké to překvapení. Děj je totiž naprosto jiný a s výjimkou několika detailů přesně opačný. Todd je odporný a neforemný, nikam nejedí, Lovettová je krásná a oblíbená, Johannu nikdo nevězí. Autor při závěrečné kompilaci neváhal vystavit samotného Todda chásce lupičů zasedajících v jakémsi dvoře. Původní vydání mělo před 700 stran a skrývalo množství postranních příběhů, které se mnohdy podivným způsobem najojovaly na hlavní dějovou linii nebo splétaly samy se sebou. V několika takovýchto motivech čtenáři vysvitne před očima jiný film či kniha: Váchalův Krvavý román. Nic bych za to nedal, že jej Váchal nečetl. Rozhodně se mu podařilo vystihnout proces jeho tvorby a strukturu.

Knižní Sweeney Todd zkrátka překvapil. Kulisami, kterých se neštít ani Sir A.C. Doyle, příběhem, který se neštítí žádného (z dnešního pohledu) klišé a nakonec i čtivostí, jedovatým černým humorem a pevnou vírou, že prohraje leda takové zlo, jako je Sweeney Todd, ale zlo bohaté, jako je majitel blázince na požádání vraždící chovance, bude jen odsunuto. Zajímavá ukázka legendy z počátku industriálního věku, kdy masová výroba zrodila i masového vraha.

Vydalo Domino v roce 2008. V češtině má Sweeney dokonce svůj blog (sweeney-todd.blog.cz/rubriky/news!)

Jarek Kopeček

Vzdor tomu, že hlavním ideovým nepřítelem jmenovaným již v úvodu jsou společenští vědci „zcela vědomě trvající na představě, že lidská kultura je výsledkem svobodné vůle a vynalézavosti“, Ridley nemá pochopení ani pro různé odrůdy genetických deterministů (a nemusí jít zrovna o sociální darwinisty). *Jedno je jisté. Z evoluce nesmíme v žádném případě odvozovat žádné morální závěry.... Jestliže je něco přirozené, neznamená to, že je to i správné.* A to zejména proto, že *proti přírodě se stavíme i tehdy, postavíme-li mimo zákon vraždu. Spravedlnost bývá jen zřídka výsledkem přírodního výběru.* Zajímavý je zde Gouldův příklad různě natřených letadel, o kterých nikdo nepředpokládá, že by byla vyrobena podle různých plánů, což má být argument proti genetickým deterministům.

Závěr knihy tvoří právě polemiky s neexistencí lidské přirozenosti. Je rozebírán jazyk, Chomským popsán hlubinná struktura jazyka (jsme připraveni naučit se jazyk s gramatikou), ale i samotný proces učení: *Kdyby byla pravda, že učení nahradilo naše instinkty (spíše, než aby je rozvíjelo), pak bychom se půl života učili věcem, které automaticky zná každá opice, například že nám nevěrná partnerka může porodit bastarda.* Tak se vracíme k úvodu: *Jedině člověk se mohl stát sám sobě tak silným protivníkem, aby vyprovokoval vlastní evoluci.... Klamání bližních tudíž mohlo být příčinou vzniku podvědomí.*

Vydal Portál v roce 2007. A úplně na okraj dodejme, že „slepé střevo“ už také není zbytečné.

<http://www.osel.cz/index.php?obsah=6&clanek=2990>

Jarek Kopeček

skytne možnost recyklace prken či čehokoliv jiného, zajuchají a vrhnou se do práce.

ANGELIKA muzikál – můj první a poslední velkomuzikál. Parodické vstupy sice byly vážně sranda, ale ve vážných místech vše sklouzávalo k nechtěné parodii. Nic moc hudba, mizerné texty, občas špatné herecké a občas pěvecké výkony. Druhá půlka byla lepší než první, Radka Fišarová jako Contoire o mnoho a mnoho tříd výše než Angelika Leona Machálková a dobrý byl i král, jméno jehož představitele jsem zapomněl.

BOŘEK STAVITEL – další důkaz, jaký je bolševik oproti demokracii ve vymýváním mozků (a oslavě budovatelství) žabař. Zapomeňte na pětiletky a uvědomte si úderníky, z ciziny atakují nevinné mozečky našich nejmenších. Hrdinou seriálu běžícího dopoledne v rámci Kouzelné školky je dělník Bořek a parta jeho strojů (s maskami obvykle roztaženými do úsměvu): buldozer, míchačka, nákladák atd. Společně se nejvíce ze všeho těší na práci, získají-li ji, jásají a volají sláva. Pracují uvědoměle – nemohou-li pro úpravu podlahy použít již jednou použitá prkna, nic do nich není a chodí/jezdí jako bez duše. Jakmile se na-

INDIANA JONES 4 – jako Indiana Jones nic moc, ale jako Akta X se mi to docela líbilo. Na detailech se vyřádí jiní a jinde, dovolím si jen největší námitku: je smutné, že se Indy k stáru pustil do politiky/aření. Za výkřik „Amerika vpřed!“ může bůhvíproč František Fuka (originál není tak proamerický) (Fuka asi je), ale vrcholem je jonesovský „promccarthismus“. Jen si to uvědomte: po příhodě s ledníčkou Indy sepsuje agenti FBI, že za každým rohem vidí komunistu – ale před i po této epizodě nesleze sovětská jednotka operující v samém srdci Ameriky z plátna. Je smutné se takto stavět za McCarthyho hony na čarodějnice, desetkrát smutnější pak, že to činí dosud apolitický Indiana...

PŘEJEZD KASANDRA – film, který právě vyšel v řadě levných trafikových DVD. Depresivní a chytrý katastrofický thriller, neprávem opomíjený našimi distributory, se odehrává ve vlaku směřujícím k neodvratné katastrofě nikoliv kvůli přírodní či technické pohromě, ale z pouhého rozhodnutí (ne)kompetentních orgánů. Společně s Dotekem Medusy špička žánru na úrovni Skleněného pekla.

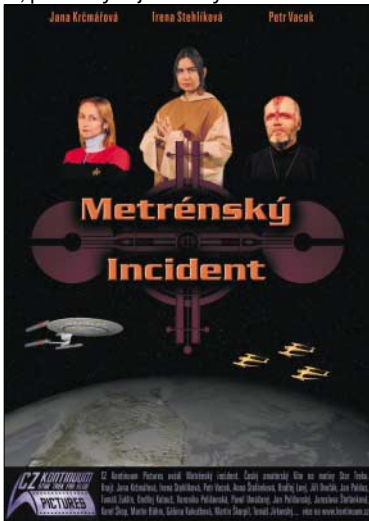
Filip Gotfrid

Metrénský incident

Po loňské světové premiéře v Praze se v sobotu 1. 3. uskutečnila moravská premiéra v Brně. Projektce byla, pro velký zájem předem přihlášených a díky ochotě provozovatelů kina, předem přesunuta z malého do velkého sálu kina Art a fanfilm zde zhlédlo celkem 70 fanoušků. Podle sdělení hlavního pořadatele a šéfa CZ Kontinua nabídl tento sál sice poněkud tmavší obraz, ale také zatím nejlepší zvuk (díky jeho dobré akustice). Diváci si kromě filmových zážitků odnesli na památku i velmi pěkné barevné vstupenky.

Děj filmu nám představí posádku lodi USS Avatar řešící na planetě Metrén záhadné zmizení vulkánské vědkyně. Diplomacie selhává a Metrénaně něco tají.

K hodnocení samotného filmu nemám nakoukáno dost fanfilmů a posuzovat ho mimo tento kontext by nebylo spravedlivé, takže uvedu jen dílčí poznámky. Rozhodně je třeba vyzdvihnout trikovou složku, zvláště interiéry (tuzemským fanouškům se navíc splní sen – displeje i hlášení mluví hezky česky), kosmické záběry jsou přece jen občas umělejší. Také kvalita výpravy – makety zbraní nebo podoba nové mimozemské rasy si zaslouží pochvalu. Zajímavá je i celková koncepce – příběh je v zásadě zcela vážný a v intencích epizod seriálů. Divák tak sleduje se zájmem zápletku a čeká na její vyřešení. Děj je zároveň vhodně proložen zlehčujícími scénami, které pak napomáhají lepšímu přijetí těch pasáží, které jsou úsměvně nechtěné. Je to podle mě lepší volba než cílená paro-

die, kde by pravděpodobně šlo jen o volný slepenec humor-
ných scén různé úrovně a křečovitý děj. Škoda jen, že záhada

Metrénu je nakonec celkem banálně od-
byta, prospěla by nějaká silnější pointa v
tradici Star Treku. Ozvučení a herecké vý-
kony bývají problémem amatérských fil-
mů, a i když určité je co zlepšovat, očeká-
val jsem obojí horší. Hudba je pochopitel-
ně méně nápaditá a bohatá, ale i tak dos-
tatečně plní dramatickou funkci a nepro-
sazuje se na úkor ostatních složek filmu,
použití známých motivů je pak nedílnou
součástí několika vtípů s odkazy na jiné
série (Hvězdná brána, Terminátor).

Z filmařského hlediska by bylo možné
mít celou řadu výhrad, ale na amatérské
úrovni nám tento první velký startrekový
fanfilm ostudu nedělá. A hlavně je třeba
bez výhrad smeknout před úsilím všech
tvůrců a spolupracovníků, kteří něco tako-
vého dokázali u nás realizovat a, což bývá nejtěžší, svůj pro-
jekt dotáhnout do konce a stihnout datum ohlášené premiéry.

Nezbývá než se těšit na ohlášené dvoudiskové vydání na
DVD se spoustou bonusů a zajímavostí z natáčení a doufat, že
v jeho případě vznikne nové ferengské Pravidlo nabývání zis-
ku: „Zaplatiš a nezkopíruješ.“

Marvin

(ČR 2007), scénář a režie: Anna Štefánková, hrají: Jana Krč-
mářová, Irena Stehlíková, Petr Vacek, Anna Štefánková, On-
dřej Levý a další

Nové kluby

Připadla nám milá povinnost oznámit založení dvou nových SFK.

Výsledky Aeronautila 2008

Velmistři žánru:

Autorská lóže:

Jaroslav Veis a Jaroslav Velinský

Lóže organizátorů:

Miroslav Sábó a Vojtěch Krump
(organizátoři Bohemiaconu blahé paměti)

Kniha roku:

Vítěz: Petra NEOMILLNEROVÁ: Nakažení

Další nominovaní:

Fabian Robert: Hvězda
Novotný František: Konečný den Valhaly
Renčín Pavel: Jméno korábu
Šlechta Vladimír: Ploty z kostí

Povídka roku:

Vítěz: František NOVOTNÝ: Útok na oceán

Další nominovaní:

Kadlečková Vilma: O snovače a přemyslovi
Neff Ondřej: Rudolfské mystérium
Poláček Jan: Cesta hrdiny
Renčín Pavel: Jen tančí, nemluví, nespí...

Obálka knihy či časopisu:

Vítěz: Milan FIBIGER

(obálka ke knize Konečný den Valhaly F. Novotného)

Další nominovaní:

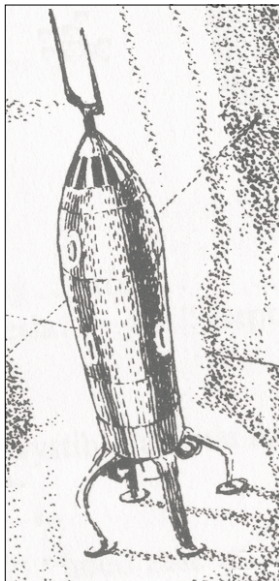
Doležálek Jan: obálka knihy JFK – Zatmění od J. Hlávky
Hlavatý Marek: obálka knihy Sen Ockerwee od G.R.R. Martina
Kupčik Lubomír: obálka knihy Skleník od B. Aldisse
Šouflová Jana: obálka knihy Krotitelka dráček od A. Downer

Nejlepší web roku:

Vítěz: fantasya.cz

Další nominovaní:

cswu.cz
legie.info
sg1.cz
trekkies.cz

SFK Cyrano

vedoucí: Zuzana „Lament“ Kocurková,

kontakt: Zuzana Kocurková, Dlouhá 58, Olomouc 77900

(sinisalo@atlas.cz, icq: 215788765)

zástupce vedoucího: Tomáš Zbořil

počet členů: 5

místo působnosti: Olomouc

motto: „A co sláva mi, úsměv Fortuny,
chci raděj cestovat, jak sním již, do Luny!“

cíl klubu a zaměření: Rozšiřování hranic žánru a osvětla
mezi „běžnými smrtelníky“.

SFK Ring

vedoucí: Jan „Beneficus“ Olšanský

kontakt: Jan Olšanský, Jiráskova 251, Červenka, 78401

(janolsansky@gmail.com, tel.: 737 035 107,

icq: 236119201)

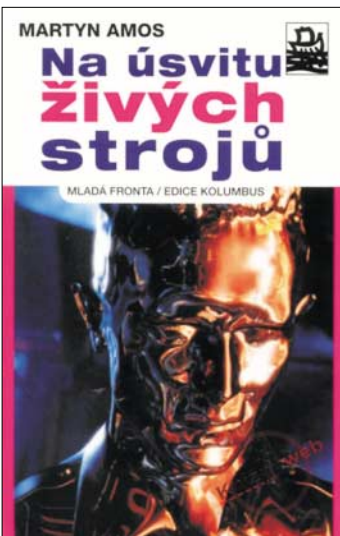
zástupce vedoucího: Tomáš Opluštil

počet členů: 15

místo působnosti: celá ČR

podrobnosti: Hlavním cílem klubu SFK Ring je vytvářet hodnoty v oblasti fantastiky. Momentálně se úsilí většiny členů soustředí na vytvoření sítě webů věnujících se sci-fi, fantasy a moderním seriálům SFF Ring a na rozjezd informačního portálu SFF.cz (díky tomu počet členů také průběžně roste), ovšem v plánu jsou i další projekty jako pravidelné vydávání Fantazáckého DVD, mezikomunitní osvětová činnost a řada menších záležitostí.

Zuzana „Lament“ Kocurková

NON FICTION

Na úsvitu živých strojů

Martyn Amos

Moorův zákon, podle kterého se každých osmnáct měsíců zdvojnásobuje rychlost procesoru v nových počítačích, již brzy přestane platit, protože narazíme na hranice miniaturizace čipu. Podle autora pak nastoupí počítače založené na DNA. Věk strojů, které se mohou rozmnožovat, se blíží. Vydala MF, přeložil Jiří Kysilka, 358 stran.